

COSTACHE BĂLĂCESCU

1800 — 1880

Fiu de boier, a învățat școala grecească, dar s-a dovedit și un destoinic elev al lui Gheorghe Lazăr și Ion Eliade, ale cărui îndemnuri culturale le ascultă, îndeosebi în epoca premergătoare revoluției de la 1848. În această perioadă care îl cunoaște și ca „mădular“ al Societății Filarmonice, Costache Bălăcescu scrie cea mai mare parte din lucrările lui satirice — fabule, epistole, epigrame, satire propriu-zise — al căror răsunset a fost, la vremea lor, notoriu. În aceeași perioadă scrie și comedia *O bună educație*.

Nu a militat activ în mișcarea politică revoluționară pașoptistă. Contribuția lui literară însă, plină de combativitate, incisivitate și ironie la adresa cîrmuitorilor boieri și a moravurilor feudale, ca și caracterul profund popular care mustește în ele, cu osebire în satira *Fă-mă tată să-ți semăn sau Căftănitul de țară la București* — se cuvin a fi socotite dintre cele mai prețioase și îl așază alături de Costache Fața, Grigore Alexandrescu, Cezar Bolliac etc., printre fruntașii literaturii vremii.

Valoarea și contribuția poetică ale lui Costache Bălăcescu au trecut însă pe nedrept, pînă astăzi, abia consemnate de istoria literaturii romîne, precum a fost uitată și contribuția lui însemnată la întemeierea și promovarea teatrului romînesc pe care a adus-o ca membru al Filarmonicii, și, în 1866, ca membru al Comisiei teatrale înființate sub ministeriatul — la departamentul Instrucțiunii Publice — fostului actor D. Gusti.

BIBLIOGRAFIE

Poezii și fabule (împreună cu comedia *O bună educație*), București, în Tipografia lui Eliade, 1845.

O bună educație, București, 1845.

Poezii, răspândite în *Curierul românesc*, din 1846.

Din ale lui C. Bălăcescu, în Biblioteca portativă, V, 1860.

Poezii, satire și fabule, în Biblioteca pentru toți, nr. 126—127, cu o prefață de I. Suchianu, București 1898.

Satira *Fă-mă tată să-ți semăn* a fost inclusă și în volumul *Satire și pamflete în preajma lui 1848*, Biblioteca pentru toți, E.S.P.L.A., București, 1950.

O BUNĂ EDUCAȚIE

Comedie în trei acte

de

C. Bălăcescu

O bună educație a fost copiată din volumul cu același titlu, apărut în 1845, în tipografia lui Eliade. Față de acest text, scris cu ortografia italianizantă, ediția noastră introduce câteva modificări. Am renunțat la păstrarea consoanelor duble în cuvinte de felul lui adduce, sufflet.

Am restabilit pe i în formele grafice care foloseau în locul acestei litere pe ä: ä mblä, äncä, g änd au fost scrise imblă, încă, gând. Având a face cu un text muntenesc, în care păstrarea formelor până, întâi nu era justificată de pronunțare, am transcris aceste cuvinte prin pină, întâi, cu atât mai mult cu cât și aceste forme apar adeseori. Am modernizat de asemeni scrierile de tipul remas, respuns, rezbit, în rămas, răspuns, răzbit, dar am păstrat totuși forme ca strein, strimtorat, sprincene, pentru că acestea există și azi în graiul muntenesc. Am renunțat la menținerea lui s în unele neologisme (civilisa, poesie, poziție, ocașie) pentru că este foarte probabil ca aceste forme să se datorească numai ortografiei eliadești. Am respectat scrierea pers. III sg. a verbului a îi, sunt, lăsând însă acolo unde apăreau și formele sînt, sîntem.

D. Hristofor Briganovici, neguțător vechi, retras
din negoț și prezident al magistratului, tată al
Elizei

Dlla Eliza, fiica lui Briganovici, jună plină de
daruri, și bine educată, amanta Galantescului

D. Alexandru Galantescul, ex-militar, june ele-
gant, amantul Elizei

D. Petre Mazarescu, prezident al tribunalului, om
trecut în vîrstă, logodnicul Elizei

Catinca, fata, slujnica Elizei

Iacov, sluga Galantescului

ACTUL I

SCENA I

O stanță mobilată cu scaune, oglinzi, canapea
și masă

Galantescul(*intră înăuntru repede, aruncă pe masă o pungă
cu galbeni, și preîtblîndu-se prîn casă*): Bravo !... bravo !...
bravisimo !... Vezi așa noroc, așa nemerire... Hei ! dar tre-
buie să știi să și menajezi cartea bine ; să te folosești de
ocazii și să o aduci, și nevrînd ea, la voile tale. Almintrelea
ea nu strică nimic, săraea, Tot lucru cu meșteșugul său, și

fără firesc talent la orișice, nimic nu poți face... Încă de vreo două-trei ori așa, și-apoi nu-mi mai pasă de nimic... Bine a zis cine a zis : „Să-i fie blagoslovit osu celui care a scormit stosu“. Hei ! ce lucru minunat ! ce joc îngerelesc !... ce resursă neprețuită pentru oamenii fără nici o meserie !... Spune-mi, mă rog, în care speculație, în care neguțătorie, cu care meserie poți câștiga o sută de galbeni în câteva ceasuri ?... Și-apoi nu fii cartofor, zic unii bătrâni posomorîți, ce nu le mai place nimic pe lume ; lasă-te de jocul cărților, că e lucru necinstit, lucru hulit de toți, nărav rău și dărăpănător, și-altele o mie și-o sută. Vezi bine, fiindcă ei n-au curagiu să rizice nimic, l-e frică de o parașo cheltuiască, de aceea îmblăponosluind o speculație așa de nobilă, așa de curată și din contra atît de onorabilă. Curată, zic, fiindcă vezi și de o parte și de alta tot monedă împrotiva monedei, cum am zice, bani pe bani, iar nu vezi de o parte aur și de alta piei de iepure, nici de o parte argint și de alta seu de vacă sau porci grași. Și-apoi iarăși onorabilă, fiindcă ai a face tot cu oameni ca aceia, tot cu oameni nobili, cu oameni însemnați, iar nu cu speculanți d-alde aia marii cu doi zloți în pungă, și miile în credit, și apoi cînd vine treaba la plată, și-arată foaia de bilanț. Iar aci este pe văzute și pe pipăite. Cartea pe masă și bani pe carte ; credit medit, nu scrie. Și-apoi cu acest mijloc ieși în lumea mare, te înclinezi cu oameni mai mari decît tine, te faci una cu toții ; căci la joc nu e mare, nu e mic : îi trîntesc luleaua subț nas, și și-l fac să-i plesnească ochii de fum, fie măcar cu barba pînă la brîu. Ești totdeauna în soțietăți cumsecade, în adunări frumoase... O ! lasă-i să zică, lasă-i să bîrfească cît or vrea, că nu știu ce zic... Și-apoi iar unde pui și plezirul ¹ acela neesprimat, palpitația aceea de inimă, cînd auzi poli, trei pe margine, figură, și-apoi staț neclintit cu ochii ațintați și cu mîntea pironită la mîna bancherului ², și cu sufletul în buze de neastîmpăr, pînă să-ți vezi cartea câștigată ? Apoi : paroli ³, setleva ⁴, chenzleva ⁵ și celalalte, și-apoi trage, copile băiete, cu amîndouă mîinile

¹ Plăcerea (fr. *plaisir*).

² Cel care conduce la anumite jocuri de cărți.

³, ⁴, ⁵ Termeni folosiți în unele jocuri de cărți.

galbenii înainte-ți, bagă-i în punguliță, cheltuiește frumos, împlinește-ți toate plăcerile, fă figură-n lume... Hei! cărturar și iar cărturar pînă la moarte. Nimic mai frumos, nimic mai desfătător, nimic mai vrednic de iubit și, în sfîrșit, nimic mai înlesnitor de trai pentru junii boni-vivanți¹. Zău, să mor, să mă sfîrșesc cu cărțile în mîină... Uf! dar ce obosit sunt! ce amețit! ce zdrobit! Parcă cine știe ce călătorie lungă am făcut. (*S-aruncă pe canapea, frecîndu-și fruntea cu mîina.*) Imi tremură tot trupul... dar apoi iarăși ce lucru bun se face în lumea aceasta fără osteneală?... (*Să întinde pã canapea și seamănă adormind. Peste puțin, sculîndu-se deodată.*) Dar vezi ce-am uitat! Iacove! Iacove!

SCENA II

Iacov, Galantescul

Iacov (*intrînd*): Auz, auz, domnule.

Galantescul: Nu-mi spui, ai fost unde te-am trimis astăzi? Și ce-ai făcut?

Iacov: Am fost, domnule, să trăiești, am dat biletul și iată și răspuns. (*Îi dă în mîină un bilet ilustrat.*)

Galantescul (*ia biletul și îl citește. Pe urmă sărutîndu-l*): Bravo, Iacove, sunt foarte mulțumit de tine. (*Iar mai recitește biletul cu multe gesturi de bucurie.*)

Iacov (*la o parte*): Tu, crez că ești mulțumit de mine, dar să vedem sunt și eu oare de tine?

Galantescul (*plin de bucurie*): Dar ia spune-mi cum ai făcut de-ai răzbit pînă la dumneaei, de i-ai dat biletul? Nu care cumva te-a văzut cineva din curte?

Iacov: Hei, cine să mă vază? Nu m-a văzut pui de om... Am făcut după cum se fac totdeauna aste trebi... Nu mi-e acum întîiași dată. Cîte d-alde astea am mai făcut eu și mulțumesc lui Dumnezeu c-am scăpat tot cu fața curată. — Iată cum am făcut și astă dată. M-am dus pînă la poartă și m-am făcut că întreb de feciorul lor, Ioniță. Catînca,

¹ Căroră le place să trăiască bine (fr. *bon vivant*).

fata coconiței, se întâmplă, după obicei, să se aple în balcon privind la uliță. Eu, cum o văzui, îi făcui cu ochiul, ea îmi făcu iar cu ochiul, îi arătă un colțișor al biletului și iat-o că, în două sărituri, măiastra se află hop, în capul scării. Sirmănuța, ce mai copilă vrednică și deșteaptă! Vezi, ei i-ar trebui, zău, noroc bun, un bărbățel zdravăn ca... mine. (Se dichisește.)

Galantescul: Negreșit. Pe urmă?

Iacov: Pe urmă, trecînd eu pe lîngă dînsa, să mă duc adică în cămăruța feciorilor, îi pusei frumușel biletul în mîină, și o cam strînsei nițel, cu iertăciune, de degetul cel mic. Pe urmă, ca o pereche de porumbei cînd dă uleu într-înșii, ea zbură cu biletul în sus și eu mă repezii la feciori, n-aș mai fi apucat.

Galantescul: Da' de ce?

Iacov: Ce să-ți spui, domnule! Naiba, să trăiești, cînd n-are de lucru, se leagă de capul bietului român și cît de cumințe să fie, tot își bate joc de dînsul, cum va el. Să-ți spui dar toată șiritenia. Cum intrai acolo, mai găsi încă și un alt fecior străin stînd de vorbă cu Ioniță. Așa din vorbă în vorbă, după ce isprăvirăm toate cîte știam fiecare de stăpînă-său, după obiceiul nostru, ce să zici, și apoi — și dumneavoastră măcar, de, să iertați, că sunteți mai cu cap decît noi cîte nu vă auzim că vorbiți de maimarii dumneavoastră.

Galantescul: Bine, bine, zi nainte.

Iacov: După ce le isprăvirăm toate, ce să facem să ne mai treacă de urît, și mai ales eu pînă să vie Catinca cu răspunsul, ne apucarăm cîte trei de *ce cei?*¹, cu nădejde să-i mai purec o dată ca mai deunăzi; dar necuratul de astă dată își bătu joc de mine: jucărăm, jucărăm pînă îmi luară diavoli de ciocoi tot ce aveam în pungă și încă, la urmă, și mantaua din spinare. Așa, aprins eu și necăjit, mă sculai iute ș-o rupsei d-a fuga pe ușă. Trecînd iar pe sub balcon, văz că-mi cade la picioare o hirtiuță roșie. Pe loc făcui să-mi cază jos șapca din cap și, plecîndu-mă ca să mi-o iau, ștersei dimpreună cu dînsa și biletul ș-o pornii pușcă pe poartă, fiindcă blestemații aceia de tovarăși se luaseră amîndoi după mine cu hohote de rîs, pentru că

¹ Joc de noroc.

mă pingeliseră. Așa, domnule, să trăiești, rămăsei ticălos fără manta, dar cu toate acestea îmi pare bine că am izbutit a face treaba stăpînească cumsecade.

Galantescul : Nu este nimic, Iacove. Pentru o manta să-ți faci inimă rea, ar fi și nebunie, mai virtos că acum este și vară, și n-ai trebuință de manta. Să și le-o bage în ochi. Pînă la iarnă, iar, Dumnezeu e bun.

Iacov : Așa este, adevărat, domnule, să trăiești. Dar vezi, mă cam doare la inimă de dînsa, că am slugărit, sărăcuțu de mine, cinci ani de zile încoaci și-ncolo, pînă s-o poci închelbăra și acum o pierdui într-un ceas din pricina slujbei dumitale.

Galantescul : Apoi nu ți-am zis eu, mișelule, de-atîtea ori să te lași de jocul cărților, c-o să te prăpădești cu totul și o să¹ dai din buze la vreme de bătrînețe ?

Iacov : Așa este, domnule, să trăiești. Adevărat, dumneata tot-dauna m-ai sfătuit la aceasta spre binele meu... Dar apoi, de, ce să faci cinevași ? Cu ce să-și petreacă vremea cînd n-are de lucru ? De m-ar fi învățat și pe mine tata carte măcar cît știu dascălii, toată ziua m-ai vedea și pe mine citind, cum văz pe cele mai multe cocoane că fac. Dar dacă nu știu, ce să fac ? Mai virtos cînd auzi în tot ceasul pe mai-marii tăi, pe cei cu capul mare mare și cu mintea g...gloată, zicînd că nici o petrecere nu este mai bună, mai nevinovată decît aceasta. Omul, vezi, se înșală lesne ; el crede, și pilduirea e ca ciurma.

Galantescul : Tu nu trebuie niciodată să te iei după cei mari, nici să faci ce fac ei ; căci cei mari orișice-or face, tot-dauna este bine făcut și numai lor le stă bine toate ; căci toate aceste năravuri pentru petrecerea lor numai sunt născocite, iar pentru unu ca tine și celor asemenea ție vă este de vătămare chiar și cînd ați cîștiga bani mulți în cărți, căci nu știți ce să faceți cu dînșii, cum să-i întrebuințați bine.

Iacov : Ba zău, să cîștig eu numai și apoi ar mai vedea și alții cum aș ști ce să fac cu dînșii. (*La o parte.*) Mai bine poate și decît însuși dumneata.

Galantescul : Cu toate acestea du-te acum de te odihnește, și să nu-ți pese nimic, că-ți am eu purtarea de grijă.

¹ In original : să o dai.

Iacov : Atît domnule, să trăiești, nădejdea mea, biet, acum toată la dumneata este. (*Ieșind afară.*) Slăbuță nădejde, și ieftină povățuire.

SCENA III

Galantescul (*singur ; sculîndu-se după canapea, se preîmblă prin casă plin de bucurie ; iar mai citește biletul și apoi începe a cînta cu feluri de gesturi*) :

Cin-e fericit ca mine !
June, galant, cît se poate,
Și să trăiasc-așa bine,
Cu plezirurile toate.
Cu punga de galbeni plină,
Cai frumoși, calească nouă,
Toaleta cea mai fină,
Haine bune, fracuri două.
Iar de-i zice amorează,
Inger, zîină, nu făptură,
Cin' s-o vază, să nu-mi crează !
N-are asemenea-n natură,
Oh ! Cin-e fericit etc. etc. etc.

SCENA IV

Galantescul și iar Iacov

Iacov : Domnule, să trăiești, am uitat adineaorea să-ți spui că astăzi au venit vreo cîțiva inși să te caute cînd nu erai acasă.

Galantescul : Cine a venit ? Niscaiva prieteni, negreșit. Cineva din camarazi.

Iacov : Cunoscuți, zău, poci zice, iar nu tocmai prieteni. Și să ți-i spui pe cîte unu, unu. Să vezi : întîi a venit un băiat de la prăvălie de unde tîrguiești dumneata, cu o foaie de socoteală, și zicea că are mare trebuință să te întîlnească. Pe urmă a venit altul asemenea de la croitor. Pe

urmă altul de la cizmar. Pe urmă perucarul singur în persoană, precum mi-ai zis să-ți spui. Iar mai pe urmă drăcoica noastră de spălătoreasă, c-o gură de m-asurzise de tot, pentru blestemata aceea de rămășiță din socoteala care știi. Și toți aceștia dopotrivă mi-au făgăduit de cins-tit c-or să vie acum pe seară, ca să te întâlnească negreșit.

Galantescul : Naiba... să-i ia pe toți !

Iacov : Tot așa am zis și eu d-atunci de loc. Pe toți d-a rîndul, să ne scăpăm o dată.

Galantescul : Vezi, cînd or mai veni, spune-le iar că nu sunt acasă, că n-am mai venit încă ; căci acum am altă treabă ; n-am vreme să caut astfel de secături.

Iacov : Bine, domnule, să trăiești, le-o spune, dacă m-or crede. Dar a mai venit încă și un om de la poliție cu bilet către dumneata, nu știu bine ce vrea, dar cum am cam mirosit, mi se pare că era în pricina geambașului ăluia care ne vîndu deunăzi caii, pe credeț, cum ziceai ; că l-am cam zărit și pe dînsul pe la poartă.

Galantescul : Și acestuia, dacă va mai veni, să-i zici... zi-i ce te vei pricepe !

Iacov : A mai venit și neamțul, caretașul nostru, cu un căprar d-aj lor.

Galantescul : Lui să-i zici... că caleașca n-a ieșit bună.

Iacov : A mai venit și...

Galantescul : A mai venit, a mai venit... Ajungă-ți, că mi-ai spart capul. Oricine va mai fi venit și va mai veni să le spui că nu sunt acasă și să mi-i cureți de p-aci. Înțelege o dată pentru totdeauna, și lasă-mă acum să mă culc nițel a mă odihni, că sunt rupt de ostenit. Apoi mîine, cînd m-oi scula, de va fi vremea, le voi da audiință generală la toți acești impertinenți.

Iacov : Bine domnule, să trăiești, dar dă-mi voie să-ți mai spui că ni s-a isprăvit de tot fînul și orzul ; și bietele dobitoace de ieri de cînd trăiesc numai cu zilele, că și din scîndurile ieslelor nu știu de le-or mai fi rămas ceva. Ce poruncești dar să le facem ?

Galantescul : Ajungă-ți, îți spui, cu astfel de istorii. Mîine ai destulă vreme să-mi împui urechile cu dînosele. Acum la-să-mă, îți spui, în pace, să mă odihnesc... Ascultă, vezi, poartă grija cînd o fi ceasul unul după miezul nopții, să

vii să mă deștepți, dacă oîfi dormind, ca să mergem colo, știi... unde ne așteaptă.

Iacov : Înțeleg domnule. (*La o parte.*) Eu îi spui lucruri cu ochi, cu sprincene, și el îmi zice că sunt istorii. Poftim, dumeata, înțelege-te cu dînsul. Ș-apoi gîndu îi e tot la dracu. Așa te-am pomenit golan pistol și mîndru de nu-ți ajunge cineva nici cu strămurarea la nas. (*Se duce.*)

SCENA V

Galantescul (*singur ; ia pungă, varsă galbenii pe masă și mîngîindu-i cu mîna*): Ce monedă frumoasă ! Ce metal brilant ! Cum să nu-l adoare cineva ? Cum să nu se jertfească și trupește și sufletește pentru dînsul ? Fără dînsul de ce ești bun în lumea asta ? Cine te cinstește ? Cine te socotește ? Cine te iubește ? Cine te ascultă ? Cine se sfiște de tine ? Nimic nu folosești d-ai fi cel mai spirituos, cel mai savant, cel mai nobil, cel mai onorabil și, într-un cuvînt, cu toate darurile împodobit și plin de toate meritele. Toți te ocolesc, nimeni nu te prețuiește de nimic, și chiar ai tăi, dacă ești sărac, se leapădă de tine. Au nu vedem pe toată ziua, părinții părăsiți, ba încă și maltractați de copiii lor, pentru că n-au să le dea de cheltuială pe cît ei cer ? Nu vedem rude necunoscîndu-și neamurile lor fiind sărace ? Frați făcînd cu aroganță milostenia fratelui lor ? Iar cu acest adevărat metal în pungă, altfel te vād oamenii, altă considerație dobîndești în lume ; alt om ești. Galbeni și iar galbeni. Romînului îi trebuie galbeni mulți ca să fie și el ceva în lume. (*Îi numără.*) O sută în cap. O ! cu această sumă și cu o ocazie bună, poci să izbesc vreo cinci șase banguri ¹ într-o clipă și să-mi fac o stare însemnată și o reputație meritată de om vrednic. Și ce mirare ? Cîți nu și-au făcut starea din cărți, și astăzi brilează în lume și se socotesc pe sîneși ca cine știe ce

¹ Banco (fr. *banco*).

oameni însemnați. Curagiu numai, și minte ageră, că cine n-are curagiu n-are nici noroc. Dar unde ai văzut iar militar fără curagiu? (*Îi bagă iarăși în pungă.*) Așteți acum să-i așazăm binișor, căci mititeii au prea mulți vrăjmași, sau să zic, prea mulți curtezani, și să nu mă pomenesc mâine că am rămas iar ca întâi. (*Se duce.*)

ACTUL II

SCENA I

O stanță mobilată cu cîte se cuvin la o demoa-
zelă bine crescută

Eliza, Catinca

Eliza : Ei, Catinco, fata mea, ceasul s-apropie, iată, peste pu-
țin trebuie să sosească. Spune-mi, băgat-ai bine de
seamă ? Încredințatu-te-ai de dorm toți ? Nu care cumva
să ne simță și să pățim ceva !

Catinca : N-ai nici o grijă că dorm toți somnul cel mai dulce.
M-am uitat eu prea bine pretutindeni ; nimic nu se simte,
afară numai dacă nu ne va fi scris să pățim ceva.

Eliza : Bine, fata mea, foarte bine. Că nu știu de ce am astă-
seară o palpitație de inimă nespusă. Uite, un lucru estra-
ordinar simț în mine. Ce zici ? Ce gîndești și tu ? Mer-
ge-va oare treaba noastră bine ?

Catinca : Zău, drept să-ți spui coconiță, și eu nu știu de ce
simț în inimă-mi o frică nespusă, tremur ca varga. Să ne
ferească sfîntul să nu ni se întîmple ceva. Că vezi, naiba
biserici nu face, mai vîrtos că și văzui adineaori, cînd
adormisem nițel, că visai un vis prea ciudat, încît m-am
speriat din somn. Uite, se făcea că eram amîndouă și ne
preîmblam vesele și cîntînd pe o cîmpie prea frumoasă, nu
știu unde ; dar prea frumoasă, verde, verde și plină de
flori, parcă o văz ș-acum. Și acolo, unde ne jucam noi,
rîdeam și culegeam floricele fel de fel. După aceasta se
ivi dintr-un crîng d-alătura o iasmă grozavă, un zmeu,
nu știu ce pustia era, cu niște gheare lungi, cu ochii înflă-
cârați ca tăciunii, cu buzele fripte, pline de spumă, cu
gura căscată și aruncînd văpăi de foc dintr-însa. Dar prea
frumos la față, ca un june cu favorite și cu păr galben, și
se răpezi între noi. Dumitale se făcea că parcă nu-ți era
de loc frică de dînsul. Ba încă parcă vrei, parcă aveai cu-
ragiu să te și joci cu el ; eu însă mă speriai atît de tare în-
cît didei un țipăt și mă deșteptai. Vezi ce vis afurisit !...

Eu, uite, ș-acum mă tot mir de dumneata, care te știi atât de delicată, încît și un prea mititel șoricel cînd vezi, pe loc leșini și cazi jos, ce curagiu aveai atunci să vrei să te joci cu un zmeu așa de înviersunat, în vreme ce eu mă topisem de tot de frică numai văzîndu-l. Ce mare ose-bire între noi! Mie nu mi-e frică de șoareci aievea, și dumitale de zmei în vis. Vezi, tot mai bine zici dumneata cînd zici, că ducăționea¹ bună face mult la o fată, că te învață de ce trebuie să aibi frică și unde iar să aibi cu-ragiu mare. — Hei! dar cînd ți-oi mai spune încă că și pustiul de ochi din stînga mi se bate mereu de vreo cîteva zile, iar o să rîzi de mine.

Eliza : Ba bine că n-oi rîde. Tot așa ești tu, vizionară și fără curagiu. Se vede bine că n-ai iubit niciodată.

Catinca : Ba de iubit, zău, de, nu poci zice că n-am iubit și eu niciodată. Tot omul cu păcatul său. Dar de, spui drept în credință, că niciodată n-am îmblat după lucruri așa ane-voie și pline de primejdii. Eu totdeauna am zis, măcar cît să-mi placă omul, dacă se poate fără multă bătaie de cap, bine; iar de unde nu, sluga dumitale, că Catincuța nu intră în nevoie.

Eliza : O! Dar apoi asta nu se poate numi iubit, acesta nu e amor; aceasta se zice o simplă galantarie.

Catinca : Acum amor, galantarie, ce-or fi, fie. Eu atîta știi, că orice lucru e bun și ieftin, povestea vorbei, acela are și mai multă căutare.

Eliza : Adevăratul amor este acela care te face să uiți toate celelalte pe lîngă dînsul, care îți smintește mințile, îți amestecă ideile, îți întunecă vederile, te face să sai cu amîndouă picioarele peste toate convenențele, să calci la pămînt toate datoriile și eele mai sfinte; în sfîrșit, să te faci și criminală, să-ți otrăvești rivala care ai, să-ți înfigi pumnalul în inima amantului necredincios și pe urmă să te arunci însuși pe fereastră.

Catinca : Ce zici coconiță? Vai de mine! Nu mai vorbi că-n-nebunesc de frică! Pe mine mă iau fiori de moarte numai ascultîndu-te. Aceasta samănă, crede-mă, mai mult niște năbădăi decît amor.

¹ Educațiunea.

Eliza : Fie și năbădăi după limba ta, dacă vrei ; dar tot sunt niște năbădăi de o iubire vie, de amor înfocat. Iată, eu pe lângă dragostea lui Alecu al meu, toate întru nimic le socotesc. Dragostea lui numai face toată a mea fericire. Amorul lui este pentru mine un trezor¹ neprețuit și pentru dobândirea lui sunt capabilă să le fac toate acestea și altele mai multe. Nici o primejdie nu mă poprește.

Catinca : Astfel de amor, zău, lipsa de la mine !

Eliza : Ai dreptate, căci tu n-ai curagiu firesc de a iubi cum săcade, sau că nu ești născută, să zic mai bine, cu simțirile vii ; nu ți-e inima pusă bine, se vede.

Catinca : Așa o fi, dragă coconiță ; n-am ce zice. La aceasta încă poți să aibi dumneata dreptate ; dar acum, vezi, la pricina asta a noastră, ia zi și cealaltă, că de ni s-o întâmpla ceva, ferească Dumnezeu, să dea cineva peste noi, dumneata atunci lesne scapi : căci un părinte totdeauna e părinte și totdeauna îl doare inima de copilul său, cât să fie cu dreptate necăjit asupra-i ; dar eu, vai de mine, ce mă fac ? Că toată vina o să cază pe mine și toate în capul meu or să se spargă. Vezi, asta este care mă face acum să-mi tremure inima în mine de frică.

Eliza : Nu te teme nimic, nu fi așa copilă de tot ; fii numai cu ochii deschiși și vei vedea cum o să ne meargă treaba bine.

Catinca : Să dea Dumnezeu ! că și eu aceasta o cer.

Eliza : O, ce ceasuri lungi ! Ce încet trece vremea uneori !

Cum mi se bate inima în pept de neastâmpăr ! Ce lucru greu este așteptarea !

Catinca : Dar bietul logodnicul nostru sîrmanul ? Imi adusei aminte, sărăcuțul, cînd ar ști ce i se gătește !

Eliza : A ! chel ide, să nu-i mai auz de nume. Să dea seama cine voiește, cine împlă să mă încurce fără voia mea, fără plăcerea mea, într-un măritiș ce mi-e urît ca moartea. Ba, zic, că e om cumsecade și cu stare. Fie cu Dumnezeu ! Aibă cin-o vrea partea-și de dînsul și de starea lui, că eu din parte-mi sunt hotărîtă mai bine să intru în mormînt în ceasul acela decît în patul nunțial cu un om care nu-mi place și-l urăsc mai mult decît moartea. Ah !

¹ Comoară (fr. *trésor*).

Alecu, scumpul meu Alecu! Nici un muritor nu se va învrednici pe astă lume să uzurpeze drepturile tale asupră-mi!... Dar ia mai du-te tu p-afară de mai vezi. Apropo, șezi mai bine în balcon, de-l așteaptă cînd o veni. — Porțița este deschisă?

Catinca: Porțița e deschisă; am purtat grija. Mă duc dar să aștept în balcon. (*Ducîndu-se.*) Ce fată procopsită! Ce vorbe frumoase îi iese din gură!

SCENA II

Eliza (*singură; se preîmblă prin casă în neastîmpăr și pe gînduri; apoi cîntă cele următoare*):

Amorul e a mea viață,
Fără dînsul nu trăiesc,
Fără el nici o dulceață,
Nici un plezир nu găsesc.
Doamne! Doamne! Ce plăcere!
Ce simțire mă pătrunde
De la cap pîn' la picere,
Cînd cu el sunt măcar unde.
Onori, ranguri, avuție,
'Ntru nimic le socotesc.
In exil, în sărăcie,
Voi cu dînsul să trăiesc.
Cel ce fără a mea voie
A hotărît a mea soartă,
A izbuti e nevoie,
Căci mai știu eu ș-altă poartă.
Amorul etc., etc., etc.

(*Pe urmă, s-aruncă pe un fotoliu, cu cotul rezemat d-o masă și cu capul pe mină, se gîndește nițel și zice:*)

Dar de ce o fi zăbovind el atîta? Ceasul a trecut de unul și el nu se mai vede. Să nu i se fi întîmplat ceva. Nu crez. Ah! Se vede poate că dragostea lui e mult mai slabă, mai puțin ferbinte, nu simte și el această ardoare ce mă consumă. S-o fi culcat poate și l-a luat somnul; el doarme poate acum, cînd eu suspin așteptîndu-l! —

Sau poate cărțile... Blestemată patimă! Cum degradezi jumimea! Cum îi paralizezi și cele mai nobile, cele mai sfinte simțimente!... Ah! ce auz?... Mi se pare. Inima mea mi-l spune... El e... Vine! Vine negreșit.

SCENA III

Eliza, Galantescul

Galantescul (*băgîndu-l binișor Catinca pe ușă, se repede către Eliza*): Elizo!

Eliza (*asemenea*): Alecu!... (*S-aruncă în brațe unul altuia.*)

Galantescul: Scumpa mea Elizo! Ingerul vieții mele! Nemărginita mea fericire! O! ce ceas fericit! Ce momente prețioase pentru mine!... Cum! Ce fel! Eliza, Eliza cea cerească, cea adorată, cea neprețuită, cea neasemănată, acum în brațele mele! La peptul meu! Și eu încă trăiesc? Eu încă nu mor? Nu mă sfîrșesc? Nu-mi perz mințile de atîta fericire? Și a putut fi în stare un muritor să sufere atîta povară de bucurie, fără a fi strivit? Nenorociri, dureri, necazuri, în cît de mare număr, da, înțeleg. Dar bucurie! Atît multă! Așa de nemărginită! Fericire peste măsură! Nu credeam niciodată! (*Sed amîndoi alătura pe canapea.*)

Eliza: Scumpul meu Alecu, pardon, monșer. Iartă că te-am asuprit, că ți-am făcut o mare nedreptate, îndoindu-mă un secund numai de neprețuitul tău amor, văzînd ceasul că trece, și tu nu mai vii, mii de supsonuri¹ mi-a trecut prin idee relativman² la dragostea ta.

Galantescul: Cum? Și ai putut tu? Te-a lăsat inima un minut măcar să te îndoiești, să-mi supsonezi³ înfocatul amor ce arde sufletul meu pentru tine? Ah! Aceasta, vezi, este foarte crud pentru mine. Aceasta îmi pătrunde sufletul de mîhnire, îmi umple inima de amărăciune, chiar și în aceste momente de bucurie. Aceasta este pentru mine mai nesuferit și decît însași răceala, însuși indiferința ta.

¹ Bănuieli (fr. *souçon*).

² Relativ la (fr. *relativement à*).

³ Bănuiești (fr. *souçonner*).

Eliza : Vinovată cu totul mă cunosc, monșer, și-mi mărturisesc febleța¹. Pardon, mil pardon², adorabilul meu Alecu : adevăratul amor este totdeauna bănuitor, mai vîrtos cînd lempasians³ numără ceasurile și momentele așteptării.

Galantescul : Și care alt plezir, care altă mulțumire socotești că putea fi în stare ca să mă poprească, să mă distreze un ceas măcar de a nu profita de aceste momente de care și îngerii crez că-mi sunt jaluzi⁴? Un veac, o sută, o mie, o vecie întreagă de oricare alte pleziruri nu sunt destule ca să-mi răscumpere acest ceas de acum.

Eliza : Te crez, monșer, te crez, că te judic după chiar inima mea.

Galantescul : Să mă crezi, adorata mea Elizo, că este foarte adevărat ceea ce-ți zic. Să-ți spui acum și pricina puținei mele întîrzieri. Fiindcă eram tare fatigat⁵ de ieri, de multele mele ocupații și felurite soenuri⁶, m-am culcat prea devreme, ca să mă odihnesc nițel pînă să sosească acest prea dorit ceas, și dormind un somn, m-am deșteptat : caut la ceasornic, ceasul era zece ! Așa ce să fac pînă la unul? M-am sculat și m-am repezit nițel la cazin. Acolo, ca să treacă vremea mai lesne și să-mi omor ceasurile așteptărei, m-am apucat cu unul din vechii mei camarazi să facem două-trei partide de bileart, cu interes bunicel, căci almintrelea, drept îți spui, că nu găsesc nici o mulțumire. Așadar, din partidă în partidă, din contra în contra, mă încurcasem și nu mai puteam scăpa. Iar cînd vedeam că ceasul trece și îmi figuram cu cîtă nerăbdare unica mea consolație, singura desfătare a vieții mele, neprețuita mea Eliză m-așteaptă, îmi venea să crap de necaz. Tocmai tîrziu, la două, am ajuns în sfîrșit să jucăm *pur-la-dam*, și îndată ce am isprăvit am plătit pe loc ce rămăsesem dator și într-un suflet zburai, iată-mă aici.

Eliza : Mersi monșer, că văz că la oricare amuzmants⁷ al tău,

¹ Slăbiciunea (fr. *faiblesse*).

² Mii de scuze (fr. *mille pardons*).

³ Nerăbdarea (fr. *l'impatience*).

⁴ Geloși (fr. *jaloux*).

⁵ Obosit (fr. *fatigué*).

⁶ Griji (fr. *soins*).

⁷ Distracție (fr. *amusement*).

suvenirul Elizei tale e nelipsit în inimă-ți de alătura cu plezirul.

Galantescul : D-alătura ? Ce vorbă ? Zi mai bine pe d-asupra tutului, să nu greșești. Ah ! cînd ai ști tu, curat îngere al vieții mele, cînd ai putea citi în foile inimii mele, ca să cunoști cît te iubesc eu pe tine ! Sau cînd ar fi cu putință a găsi cuvinte destoinice de a-ți face o desăvîrșită explicație cît te adoară sufletul meu, atunci ai cunoaște și ai prețui mai bine pe Alecu tău. (*Îi ia mîna ș-o sărută, fiind-o la pept, cu ochii ațîntați în ochii ei, cîntă apoi.*)

Te privesc și n-am cuvinte,
Să-ți arăt cît te iubesc ;
Lîngă tine-mi ies din minte,
Nu știu nici cum să-ți vorbesc.
Vrînd să-ți spui a mea plăcere,
Glasu-mi pierе, rămîi brut ¹,
Uimit sunt d-a ta vedere,
Nu știu ce voi, nici ce-am vrut.

Eliza

Focul tău m-a coprins tare,
Răpaos nu-mi dă un ceas,
Să mai poci avea răbdare,
Puteri nu mi-au mai rămas.
Ne-ncetat se zvîrcolește,
Ca un șarpe-ntr-al meu pept
Și din zi în zi tot crește,
Scăpare la tine-aștept.

Galantescul : Elizo, Elizo, adorata mea Elizo !

Eliza : Prea scumpul meu Alecu. (*Se îmbrățișază.*)

Galantescul : Ah ! Cine e mai norocit ? Cine e mai fericit decît mine sub cer ?

Eliza : Fericire nedescrisă pentru amîndoi, mon ami ²... Ah ! Dar vezi, iată că și în mijlocul aceștii nemăsuratei noastre bucurii, un trist presantiman ³ de nenorocire vine de-mi coprinde îngrijatul meu suflet.

¹ De piatră, imobil.

² Prietenul meu (fr. *mon ami*).

³ Presimțire (fr. *pressentiment*).

Galantescul : Presimțire de nenorocire ? Ce ? Ah ! Spune-mi, exprimă-te mai bine, că nu înțeleg nimic.

Eliza : Amara resuverire a nesuferitului acelu logodnic, pe carele, fără voia mea, vor să mi-l dea de soț al viețuirii mele, nu fuge, nu lipsește din ideea-mi zi și noapțe, ci ca o viperă înveninată vine ne-nctat de-mi veninează și cele mai dulci minute. Mîine este ziua hotărîtă...

Galantescul : Mîine ? Mîine e ziua hotărîtă ?... O ! ai dreptate, ai mare dreptate, iubita mea ; căci acesta este un lucru mai serios decît toate, și eu însumi, cînd îmi aduc aminte, nu știu ce-mi vine să fac de necaz... (*Stă puțin pe gînduri.*) Hei ! Dar ia spune-mi, dacă te vor sili ca să-l priimești de soț, de respectat stăpîn, de legiuit și scump povăuitor soartei dumitale pe viitor, ce ai de gînd să faci la o asemenea împregiurare ? O, ce frumoasă ! Ce splendidă însoțire ! Ce potrivită pereche ! Mă înnebunesc, zău, numai cînd gîndesc !... Intocmai ca porumbața cu bufa ! Șarman ! ! Ha ! ha ! ha !

Eliza : Frumos, bine-ți șade, zău, să rîzi. Mă mir că mai ai poftă, că-ți mai vine să-ți mai bați și joc. Să vede curat că nu te doare nimic.

Galantescul : Pe mine ? De mă doare sau nu ? Intreabă-ți însați inima, și ea, sunt sigur că-ți va răspunde adevărul. Spune-mi numai ce ai de gînd să faci dumneata la această ocazie ?

Eliza : Gîndul meu este nepreschimbat și hotărîrea mea la aceasta este inviolabilă. Nici se află în lume putere destul de mare, cît să poată a mă sfortarisi să fac un așa pas fără voia mea, fără plăcerea mea. Aceasta am spus-o curat la toți și însuși lui papă că ori îmi dă pe acela ce mie-mi place și cu carele sunt încredințată că voi fi norocită, sau, de unde nu, mai este și alt drum pentru mine. Iar cît pentru acela, mai bine prefer orice persecusion² sau și o crudă³ sinucidere, decît pe dînsul de bărbat.

Galantescul (*surîzînd*) : Și cine oare va fi, mă rog, prea fericitul acela muritor, în carele zici că ai încrederea de a

¹ Incintător (fr. *charmant*).

² Persecuție (fr. *persécution*).

³ Crudă (fr. *cruelle*).

te putea noroci? Nu putem oare pretinde, fără impertinență, a-l afla și noi?

Eliza: Cruelule! Ai mulțumire să mă tiranisești, și de aceea te prefaci că nu-l știi, nu-l cunoști... Și mai întrebi, ai, cruelule! (*Rușinându-se.*) Ochii mei, rușata feței mele, palpitul inimei mele, în sfârșit chiar inima ta nu ți-l spune îndestul dacă pînă acum zici că nu-l știi, nu l-ai aflat? O! Ce nelegiuire!

Galantescul: Bine, foarte bine, prea scumpa mea. (*Impregiurîndu-i mijlocul cu brațul.*) Dar îmi poți face aici acum jurămînt sfînt că nu-ți vei schimba pînă în sfârșit această idee? Că nu vei fi a nimului altuia decît a mea pînă la moarte?

Eliza: Orice jurămînt mai sfînt, mai solanel¹ îl fac acum aici, înaintea celuia ce ne privește și ne cunoaște adevărul inimilor, că a ta sunt și voi fi pînă la sfârșitul vieții. Dar tu?

Galantescul: Și eu asemenea jur pe tot ce e mai scump și mai sfînt că nîci o dată nu voi avea altă soție decît pe scumpa mea, pe adorata mea Eliză, și că voi brava orice primejdie, că voi întrebuița toate putinčioasele mijloace, spre a o dobîndi, precum și că mă voi sîlîi dîin toate puterile mele a o face fericită.

Eliza: Dumnezeu să ne auză într-acest moment și să ne fie în favor. (*Țiindu-se amîndoi de cite o mînă și cu cealaltă fiecare pe inimă și încep a cînta amîndoi deodată:*)

Jurămînt fac mare foarte,
Pe pămînt, pe cer, pe stele,
Că tu-mi vei fi pîn' la moarte
Tovarășul soartei mele.
Nici se va afla putere
În lume, să ne dezghine,
Nici cunosc altă plăcere,
În viață, fără tine;
Că singura-mi fericire
Va fi fericirea ta,
Și pentr-a ta dobîndire,
Cu orice mă voi lupta.

¹ Solemn (fr. *solennel*).

Galantescul, Eliza, Briganovici și Catinca, mai în fund frîngîndu-și mîinile

Briganovici (*intrînd fără veste în casă*) : Dar asta !... Ce gură e asta aici ? Ce larmă ?... Ați înnebunit ?... Ce sunt țipele astea !... Ce e zgomotul asta de nu mă lasă să mă odihnesc ?... (*Zărînd pe Galantescul.*) Dar ala cine e ? Ce caută aici după miezul nopții ? Ce fel de vizită e asta, pe cînd toate prăvăliile sunt închise ? Ce faceți voi amîndoi aici ? Nu mă faceți să pricep ? (*Galantescul și Eliza spăimîntați și neștiind ce fac aleargă pînă la casă încoaci și încolo: Galantescul de frică se repede să se arunce pe țereastră. Bătrînul Briganovici sperîndu-se tare de această faptă a lui, strigă.*) Stăi, ticălosule, că te prăpădești ! Ce îmbli să faci ? Uf ! Ce era să-mi mai vază ochii ! (*Pune mîna la ochi.*) Nu-mi era îndestul una... Bre ! Cum m-am speriat ! (*Cu mîna la pept.*) Cum mi se bate peptul !... Vîno, du-te, ieși, mișelule, tot pe unde ai intrat... (*Îi deschide însuși ușa ; către Catinca văzînd-o lîngă ușă.*) Ia osteneală, mă rog, jupîneasă, du-te cu dînsul de-l scoate binișor pe unde l-ai și băgat negreșit, că tu trebuie, fără îndoială, să fii amestecată în dieyoliile astea ; dar nu te teme, că ți-am eu demult așternută partida, că nu ți-e asta întii, și îți vei căpăta dreptul tău pe deplin, după tarifă ; fii încredințată că pentru aceasta nu te trec poliță la nimeni. Vezi incai, cată acum și mi-l treci binișor prin vamă. Vezi să nu ne mai simță și piața și să ne perdem credetul. Urmează, te rog, și la aceasta, ca un vrednic agent al interesurilor dumneaei coconiței, și la urmă vom mai vedea.

Catinca : Ba eu, zău, domnule, să mă ierți, și să mă crezi, că nu sunt nimic vinovată la aceasta. Nu, nu stric. Coconița e desăvîrșită stăpînă pe dumneaei, și minte are mai multă decît toți din casă, ca și pricopseală, și de aceea face ce pofteste, fără să mai întrebe pe nimeni, cum mai vîrtos să se ia după sfaturile mele. La aceasta rău mă năpăstuiеști pe mine.

Briganovici : Bine, bine, pentru asta vom vorbi mai pe urmă ; acum, du-te, îți zic, de întovărășește pe domnișorul nostru,

să nu-și spargă capul pe scară, că așa cap fâgăduiește mult.

Galantescul (*luîndu-și pălăria face o mulțime de adînci complimente lui Briganovici*): Vă sunt, respectabilul meu domn, robit de recunoștință pentru marile dumitale către mine bunătăți. (*Pleacă cu Catinca.*)

Briganovici: Așa zău, trebuie negreșit să-mi mulțumești pentru buna găzduire ce ai avut astă-noapte în casa mea... Du-te răilor și tu și coloverențele¹ tale. (*Se pune pe un fotoliu, cu capul rezemat pe amîndouă mîinile.*)

SCENA V

Briganovici, Eliza și Catinca în fund

Briganovici (*ridicîndu-și ochii către Eliza*): Ei, Elizo dragă! Bune sunt astea acum, fata mea? Astă cinstire așteptam eu de la tine? Astă mîngiere bătrînețelor mele? Acestea sunt roadele procopselei tale? Asta e răsplata ostenelilor mele? Pentru asta m-au mîncat atîtea necazuri cu tine în văduvia mea, atîtea griji, pînă să te văz în vîrsta aceasta? Pentru ast sfîrșit m-am strimtorat din toate și am cheltuit cu tine peste putere-mi pe la pensioane și dascăli fel de fel, ca să-ți dau o ducațione mai bună, o creștere mai deosebită? Acestea ai învățat în limbele străine, în cărțile care citești zi și noapte, fără să mai cauți de vreo altă treabă a casei? Să-ți necinstești pe bătrînul tău părinte chiar în casa lui și subt ochii lui? Să calci în picioare opinia lumii? Să-ți bați joc de cele mai sfinte datorii a unei fete cumsecade? Să-ți strici creditul cu totul și să falirisești tocmai la începutul carierei? La ce dar mai folosește creșterea bună? La ce învățătura multă? Ce osebite ai tu acum din cele mai de rînd fete?

Eliza: Să vă spui, taică! Pînă la un loc, pînă la un grad, poci mărturisi că ai și dumneata dreptate. Dar însă și eu îmi am cuvintele mele, care sunt foarte mari, și care nu se pot discutarisi, nici refiutarisi² de nimeni, pentru că

¹ Reverențe.

² Contrazice, combate (fr. *refuter* cu suf. gr. — *isi*).

amorul este nu numai orb, dar și copilul fără minte, și de aceea de multe ori nu știe ce face, și agisarisește¹ în contra chiar interesurilor sale proprii, cu idee că face bine.

Briganovici : Poftim ! Eu ce-i zic și ea ce-mi răspunde ! Iaca îndreptare, iaca treabă ! Ce vorbe sunt alea refiutarisește, agisarisește ! Sisirisește, pipirisește ! Mare procopseală !

Eliza : Dară, taică, acestea care vă spui sunt prea adevărate, căci sunt și au fost totdeauna mărturisite de când e pământul, de către toți poeții lumii, mari și mici, care nu pot fi asemenea refiutarisiți de nimeni. De aceea și vă mai repetarisc, că pînă la un loc poți și nu poți avea dreptate. Dar afară dintr-acestea ia mai judică acum, fără prejudi- sion², că eu ți-am spus-o din capul locului, cu hotărîre, cum că alt bărbat, alt consoț vieții mele nu voiesc, nu priimesc, decît pe acesta carele l-a ales inima mea dintr-o mie, și că dumneata neluînd în băgare de seamă vorbele mele și desele demonstrații ce ți-am tot dat de nepreschim- bata mea hotărîre, auz că mîine ești hotărît a-mi săvîrși și cunumiile cu uriciosul acela Măzărescul. Așadar, la această grozavă împregiurare, firesc lucru era ca să do- resc a mă întîlni măcar trei momente cu iubitul meu, ca să ne mai putem plînge o dată amîndoi trista soartă, ce cu atîta atrositate³ ne gonește. De la care acest pas, nepu- tîndu-se afla în lume convenanșe⁴ destul de puternice, cît să mă poată popri, am socotit cu rezon⁵, că nici un loc nu poate fi mai sigur pentru un asemenea randevu⁶ decît chiar buduarul meu. Aceasta este toată istoria de astă- seară, taică, ți-o spui dumitale cu toată senseritea⁷ și crez că o să-mi dai dreptate.

Catinca (încet către Eliza) : Bravo coconiță ! Așa te voi. Cu- ragiu pînă-n sfîrșit, că acum e vremea să izbutim.

Briganovici : Frumoasă istorie, ce e drept și n-au decît să-mi placă omenitele și vrednicele de toată lauda urmările du-

¹ Acționa (fr. agir cu suf. gr. *κωσι*).

² Prejudecată (adaptare greșită a fr. *préjudice*, „pagubă“).

³ Atrocitate, cruzime (fr. *atrocité*).

⁴ Conveniențe (fr. *convenance*).

⁵ Drept, rezonabil (fr. *raison*).

⁶ Intîlnire (fr. *rendez-vous*).

⁷ Sinceritatea (fr. *sincérité*).

mitale. Cu toate acestea, eu îți spui curat că ești o nebună și nu știi ce ți se face, că ducăționea care cu atîta sudoare am vrut să-ți dau, în loc de a-ți fi spre folos, ți-a smintit mințile cu totul, împlîndu-ți capul de niște idei, care fără îndoială or să te facă de ris în lume și dimpreună cu tine și pe mine nenorocit, fără să stric nimic la aceasta; căci lumea așa judică, și orice netrebnicii vor face copiii, vina tot părinților o dau: ca cum s-ar putea afla vreun părinte pe tot pămîntul, carele să îndemne sau să sufere cu sînge rece relele urmări ale fiilor săi, sau măcar să prevadă mai dinainte relele lor aplecări și să nu se fi muncit în tot chipul, din toate puterile sale a le îndrepta... Și cum poți tu să te socotești că poți fi vreodată norocită cu astfel de om? Fără nici o poziție în lume, fără firmă, fără fond, fără nici un capital nici în naht, nici în nădejdi măcar, fără para în pungă, hartofor, desmetic, cheltuiitor, fără căpătii și de mici o treabă vrednic. Carele sunt bine încredințat că e amorezat mai mult, sau numai de zestrea ta, iar nu de persoana ta și carele ca miine prăpădindu-ți toate, o să dea falimentul afară, și luîndu-și avuția la subțioară și lumea în cap și o să te lase într-un colț cu lacrămile pe obraz.

Eliza: Vai, taică! Eu una cu capul nu poci suferi să mi se denigrez astfel amantul meu! Cum îți place a da niște asemenea trăsuri¹ portretului lui! Dar de ce nu zici încă că este june, că are încă vreme multă înainte, ca să se distenghirisească²? Că e spirituos, plin de duh și cu kapasite³ la orice întreprinde? Și că, cu vîrsta, sunt încredințată că o să se facă un om prea cumsecade, să întreacă pe toți prezidenții Măzărești din lume, cîți au stătut, sunt și vor fi? În sfîrșit, că, cînd își va lua o dată jugul căsătoriei după gît, trebuie să se aștearnă pe casă și să-și ia măsurile.

Briganovici: Dar de ce să-l aștept eu pe dînsul cu nădejde că o să se facă o dată om de treabă și să nu iau un om făcut gata? Un om în vîrstă de ținut casă, un om ce a avut vreme, slavă Domnului, să treacă prin toate? Un om cu

¹ Trăsături.

² Să se distingă (fr. *distinguer* cu suf. gr.—*isi*).

³ Capacitate (fr. *capacité*).

stare carele nu caută numai la zestrea nevestei? Un om, în sfârșit, în slujbă și cu ipolips și carele sunt fără in-
doială că te va face norocită?

Eliza: Nu-l voi, taică! Nu-l primesc nici pe dînsul, nici no-
rocirea lui. De o mie de ori mai bine preferarisc în nea-
vere să mă mînce toate necazurile și să fiu împreună
cu cela ce-l iubesc, decît în abondansă¹ cu cela ce mi-e
urît. Acestea sunt principurile mele. Îți zic iarăși, și hotă-
rîrea mea este inviolabilă... Iar dacă-mi vrei negreșit neno-
rocirea...

Briganovici: Și a mea hotărîre, am cinste să-ți spui, draga
mea, că este nu nevilabilă, ci neschimbată. Să vedem dar
care pe care va birui. Atîta îți mai zădăug că mîine este
ziua scadenței cuvîntului ce am dat și dumneata să fii
gata, pe la aprinsul luminărilor, să-ți primești soțul, carele
eu ți l-am hotărît într-a mea înțelepciune, căci i-am dat
parola de cinste, de la care un neguțător vechi niciodată
n-a lipsit, și trebuie negreșit să se facă acest lucru, și alt
nimic nu voi să mai ascult. Destule cîte ai făcut pînă acum
cu capul dumitale cel plin de pricopseli și vorbe sfranțoz-
zești! Acum trebuie să se facă o dată pentru totdeauna, și
după capul meu cel bătrîn. — Noapte bună dumneavoastră,
rămîneți acum amîndouă de vă odihniți sau mai clociți
ceva: crez că aveți mare trebuință de odihnă. — (*Intru
sine.*) Dă-ți fata la învățătură! Să-ți spargă urechile cu
rezoane, cu pipiri, sisiri, și să-ți întoarcă casa cu susul în
jos după modele franțozești. (*Se duce.*)

SCENA VI

Eliza, Catinca

Eliza: Zău, să vedem a cui hotărîre se va pune mai curînd în
lucrare. Cine rîde mai la urmă, acela rîde mai bine.

Catinca: Negreșit, coconiță! Cît pentru aia avem noi femeile
atîta cap.

Eliza: A hotărî cineva soarta altuia după a sa plăcere, firește
că-i este prea lesne unuia ce se simte cu oarecare drept

¹ Abundență (fr. *abondance*).

asupra-i; un caracter însă cumsecade nu se lasă lesne
voințelor străine când îi sunt nesuferite.

Catinca : Bine vorbești dumneata coconiță... Dar văzuși că o
pățirăm? Vezi, rideai dumneata de mine când îți spuneam
că mi se bate pustiul de ochi sting și că trebuie să dăm
peste ceva.

Eliza : Bine, dar cum se întâmplă de ne simți tată-meu?

Catinca : Cum se întâmplă? Și mai întrebă? Cu nebuniile dum-
neavoastră, cu cînterele și cu țipetele alea erați în stare
și morții să-i deșteptați din gropi. Luați casa în cap, parcă
erați cine știe unde, vă uitaserăți cu totul unde vă aflați.

Eliza : Dar apoi, draga mea Catinco, ce să-ți spui? În acele
sublime momente de o cerească fericire, îți mai poate
veni în gând să te mai socotești și la altceva? O! Trebuie
să fi putut iubi o dată ca să mă poți înțelege bine!... Dar
ce spaimă pe noi, când ne văzurăm, când ne pomenirăm
dodată, fără veste, cu dînsul între noi; mi se păru, zău,
în acel minut, că trăsnetul a căzut la picioarele noastre...
Dar Alecu, mititelul! Cum s-a speriat și el și cum le per-
duse toate cu tot curagiul lui cel firesc, și din ce primej-
die scăpă!

Catinca : Eu când îl văzui că se răpede să se arunce pe fe-
reastră, îmi îngheță sîngele din mine și numai îmi pusei
mîinile la ochi... Bietul bătrînul nostru, sîrmanul! Ce su-
flet bun și milos are!

Eliza : Tată-meu e știut că are un suflet prea bun, că e drept,
la aceasta nu poci zice altfel. Atîta numai că este cam
antete¹, adică pismătareț cum ziceți voi, și când îi intră
o dată un lucru în cap, anevoie să i-l mai scoată cineva! El
știe ca în vremea veche, ca în zilele dumnealui, pe cînd
toate estravagansele unui mai mare și unui mai bătrîn
se priimea de toți drept lege. Acum ticare discutarisește
mai întîi bine orice, ca să vază, să se încredințeze de-
este spre folos, și apoi așa îl priimește; iar de unde nu,
îl leapădă jos fără nici o sfială. Asta dumnealui nu vo-
iește s-o înțeleagă, dar și eu din hotărîrea mea nu ies,
măcar să știu că mor.

¹ Incăpățînat (fr. *entêté*).

Catinca : Ai toată dreptatea coconiță, că și eu așa sunt : cînd mi-o intra o bazaconie în cap, nici dracu nu e vrednic să mi-o mai scoată ; mai bine să crăp decît să nu-mi fac pe plac. Uite, dacă mi-ar fi dat sfîntul și mie un bărbat, eram cel puțin de cinci ori pe zi să mi-l fac să crape fierea în el de necaz.

ACTUL III

Un salon mobilat ca de o sărbătoare

SCENA I

Briganovici (*singur ; intră înăuntru gătit și se pune pe un fotoliu părîndu-se ostenit*) : Oh ! mulțumită Domnului, că văzui și astă treabă isprăvită o dată, după cum doream... Mai greu lucru, mai anevoie operație în viața mea n-am făcut ! Cîte speculații, cîte daraveri, cîte încurcături am avut după vreme, toate le-am întors, toate le-am săvîrșit cu lesnire, întotdeauna, după voia și interesul meu ; căci almintrilea nu-mi păstram creditul firmei mele atîția ani nepătat ; dar acum măritișul asta mi-a scos sufletul pe nas... Mai lesne este zău, în ziua de astăzi să faci, să săvîrșești ce știi ce mare speculație, cu Bagdatul, cu Indiile Răsăritului, cu China, cu America, să faci în doi ani trei falimente și să te ridici iar, să aduci pe toți creditorii tăi, cîți de mulți la număr, a se mulțumi și fără voiele, cu zece la sută din capete, să-ți răfuiești datoriile, cu ast chip și să rămii iarăși bun, decît să măriți o fată numai după cum tu voiești. Ce veac am ajuns ! Cum s-a izmenit lumea ! Pînă unde o să meargă desfrînarea asta, nu știu ! Să dea seama înaintea Domnului cei ce se silesc a ne civiliza astfel fără vreme și fără ogod... Cu civilizația Jor cea ne-roadă, am ajuns la desăvîrșită anarhie. Fiecare va să îmble după capul său, fiecare se cunoaște în drept de a face ceva. Nici unul nu va să se supuie altuia : nici sluga mai ascultă de stăpîn, nici copiii de părinți. Nu mai e mare, nu mai e mic, toți dopotrivă suntem. Egalitate și libertate, cuvinte favorite și fără înțeles în gura tuturilor. Vai de noi ! Să zic vai de ei mai bine ! Că eu sunt acum cu un picior în groapă, și ca mîine plec și îi las pe toți în mila Domnului și răul tot va fi pentru dinșii. Ca d-aldé mine tot am apucat din zilele cele bune și fericite... Dar în sfîrșit se isprăvi și această istorie. Mă bucur mai mult că s-a mai făcut o dată un lucru după voia mea și sunt încredințat c-o să iasă spre bine. Pînă să văz cununia

isprăvită tot tremura inima în mine să nu se întîmple ceva. Mulțumită Domnului, că am scăpat și nu-mi mai pasă nimic acum. Și ea, cît a ținut țeemonia, n-a arătat nici un semn de nemulțumire.

SCENA II

Briganovici, Mazarescul, Eliza și Catinca în fund

Mazarescul (*intră în casă înțofonat ca un ginere, cu părul alb și frizat foarte creț, cu mustața bine răsucită, cu un buchet de flori la butonieră și cu pălăria în mînă, merge drept, serios și teapăn de grumazi, pînă dinaintea scaunului lui Briganovici, căruia făcîndu-i trei mari reverințe, începe a-i zice*): Mă înfățișez, taică, înaintea dumitale, deși fără citație formală, dar după netăgăduita mea datorie și după cum sfînta dreptate cere, să vă aduc adevăratele mele mulțumiri, pentru că ai binevoit a mă priimi, pe mine nevrednicul, întocmai ca un rusfet de oarecare preț, a mă trece la reghistrul prea iubiților dumneavoastră de I-ia spiță și a mă așeza întocmai ca pe o dellă în cînstița familie a dumneavoastră, și totdeauna vă încredințez că potrivit cu art. 33 cap. 88, § 99, din legiuirile întocmite asupra supunerii fiilor către ai lor părinți, nu voi lipsi a aduce întotdeauna cea mai de istov ascultare la toate poruncele dumitale atît scrise, cît și prin viul grai, a căroră punere în lucrare se va săvîrși totdeauna de către supusul dumitale fără cel mai mic ajutor polițienesc. Deci...

Briganovici: Bunele dumitale calități, fiul meu, îmi sunt de multă vreme cunoscute prin nemincinosul glas al gazetelor noastre, care de atîtea ori ne-a făcut cunoscute atestatele de recunoștință și laudă ce ai dobîndit pentru dîsele de la toată obștea, pe care sfînta pronie te-a orînduit a dreptăți. De aceea și la împregiurarea aceasta a măritișului prea iubitei mele fiice, puindu-le în vizineaua bunei chibzuirii și cumpănindu-le după orînduială cu puținele daruri ale altor mușterii, am văzut cu mulțumire-mi cît mai multă greutate au, și totdeauna cercîndu-le pe meenghiul vechii mele cunoștințe, le-am găsit cu adevărat

de mare preț. Așadar și eu nu m-am îndoit un ceas de a le trece în bilanțul socotelilor mele împotriva altor folosuri ce-mi da alții ; și, în sfârșit, scăzînd, adăogînd, împărțînd, înmulțînd și însumînd bine, nu mă rușinez a-ți mărturisi că am cunoscut că-mi dă un folos, cum am zice, de optzeci la sută. Speculație norocită, care prea puțini crez c-or fi făcut-o. De aceea și eu nu m-am îndoit nici un minut de a însoți firma magazinului meu cu a dumitale mai bine decît cu a altora, a întări adică prieteșugul nostru prin rudenia ce acum încheiarăm. Iată și scumpul capital (*arătîndu-i pe Eliza*) pe carele cu toată mulțumirea-mi și cu toată încrederea, îl fac teslim astăzi în mîna dumitale. Intrebuințează-l, fătul meu, bine și cumsecade și te silește ca toți să fim, după cuviință mulțumiți și în scurtă vreme să-ți vedem și sporul lui după dorință.

Mazarescul : Fii încredințat, taică, că mă voi sili din toată virtutea a împlini cu scumpătate îndatoririle însărcinării mele și am nădejde că cu blagoslovenia dumitale să izbutesc cu norocire a merita și gratificație din parte-vă pentru multele mele osteneli și sudori.

Catinca (*încet*) : Zău, eu mă cam tem să nu-ți fie ostenelile în zadar...

Mazarescul (*luînd de mînă pe Eliza*) : Vino, surioara mea, vino de mulțumește și dumneata scumpului nostru părinte, pentru multa, pentru nemărginita sa bunătate ce a arătat către noi astăzi, puînd peatra temeliei fericirii noastre pe viitor ; vino, zic, nu mai aștepta și a doua citație. Apropie-te, nu fi atît de rușinoasă.

Catinca : Dumneaei este firește rușinoasă la toate, cum mai vîrtos acum la un lucru nou pentru dumneaei și neobici-nuit ! Ce face creșterea bună !

Eliza (*cu ochii în pămînt*) : Îți mulțumesc, taică, și îți sunt mult recunoscătoare de multa îngrijire ce ai avut de a mea norocire.

Briganovici : Mă bucur, fata mea, că te văz că ești în cunoștința adevăratului tău interes, precum și foloaselor ce dintr-aceasta te-așteaptă și prețuiești binele ce prin ostenelile mele ai dobîndit. Caută acum prin purtările tale cele de bună-cuviință și potrivit cu ducăționea ce ai

priimit din pruncie-ți, să te faci vrednică și de dragostea soțului pe carele Domnul ți l-a dat.

Catinca (*încet*) : Daca naiba nu va ticlui el altfel.

Eliza : Cunoștința, taică, foloaselor mele și le santiman¹ de binele meu, a fost, este și va fi pentru totdeauna înrădăcinată în inima mea. De aceea fii bine încredințat, că niciodată nu voi ecartarisi² din ceea ce rezonul meu mă povățuiește. Dumneata ai făcut cîte au fost prin puțință³, pentru ceea ce ai socotit, cu stăruire, de a mea fericire. Acum rămîne la mine să dau sfîrșit acestei mari fapte.

Mazarescul : Ce duh ! Ce vorbă frumoasă ! N-am auzit pe nici unul din cei mai iscusiți advocați să vorbească mai bine. Ce norocire pe mine !

Catinca : Ce față înțeleaptă ! Ce demoazelă bine crescută ! Asta, zău, e o sculă la casa omului.

Eliza (*către Mazarescul*) : Iar dumneata, domnul meu, fiindcă mă cunosc prea puțin vrednică de cinstea care binevoiești a-mi face, de aceea mă iartă că nu știu nici cum să-ți mulțumesc, nici ce să-ți zic. Oricîte cuvinte îmi vin în gînd, nici unele nu le găsesc într-o armonie cu aceea ce inima mea acum simte.

Mazarescul : Eu alt nimic de la dumneata, soro, nu cer decît dragoste și purtare bună, precum poruncește și Sfînta Scriptură și legiuirile în ființă, și atunci vei fi sigură că și din parte-mi nu se va întrebuița nici un secfestru, cum am zice, asupra plăcerilor și gusturilor dumitale ; cu adăugire însă că vor fi potrivite formelor bunei orînduieli.

Eliza : Vreamea, domnul meu, mai mult decît pravila, ne va arăta mai curat ce îndatoriri ne leagă unul către altul.

SCENA III

Cei de sus și Galantescul

Galantescul (*intră în casă cu feluri de complimente către toți*).

Briganoviçi (*încet*) : Dar asta ! Ce mai caută acum aici și l-astă vreme ?

¹ Sentimentele (fr. *les sentiments*).

² Indepărta (fr. *écarter* cu suf. gr. — isi).

³ In original : *putiață*.

Galantescul (cătŕe Briganovici și Mazarescul) : Domnii mei, împins și eu de o îndoită prietenie, carele, din vechime poçi zice, mă leagă atît cu această onorabilă familie, cît și cu respectabila persoană a domnului prezident, nu m-am putut stăpîni, la auzirea fericitei nuntiri ce astă-seară se sărbează aici, a nu alerga după multa mea datorie, măcar deși nepoftit, spre a aduce dumitale jertfa mea de binecuvîntare și dovezile adevăratei mele pentru aceasta bucurii, încredințat că-mi veți ierta cutezarea în favorul simtimentului ce mă însuflă. (*Sărută mina lui Briganovici*.) Să-ți trăiască, domnule, cu ceas bun și cu norocire. Nădăjduiesc ca peste puțin, cu ajutorul lui Dumnezeu, să vedeți și în faptă mai bine statornicită fericirea ce merită prea iubita fiica dumitale.

Briganovici : Îți mulțumim, domnule, din toată inima. Cunosco că totdeauna ai vrut binele familiei mele.

Catinca (încet) : La asta nu mai încape nici vorbă.

Galantescul (cătŕe Eliza) : Și dumneata, doamna mea, binevoiește a priimi sincerele mele felicității, pentru strălucita și mult prețioasă conjugare ce astă-seară ai contractat cu norocire. Invrednicească-mă Domnul, (fie-mi să zic spre ajutor) a vă vedea în cea mai scurtă vreme întocmai precum dorești și meriți.

Eliza : Mersi, domnule, sînt prea bine încredințată că aceste cuvinte izvorăsc din adîncul inimii dumitale.

Galantescul (cătŕe Mazarescul) : Să trăiești și dumneata, domnule, cu toate putincioasele norociri și crede întru adevăr că fericirea aceasta a dumitale îmi stă pe inimă. De aceea și îți urez din suflet ca în scurtă vreme să te văz întocmai precum eu doresc.

Catinca (încet) : Negreșit că cu fruntea împodobită...

Mazarescul : Foarte îți mulțumesc, scumpul meu prieten, nu sunt la nici o îndoială că te bucuri cu adevărat de fericirea mea, precum și eu m-aș fi bucurat de a dumitale, de vreme ce sîntem toți frați... Hei ! ce lucru mai dorit, mai sfînt, mai vrednic de jînduit decît o dulce, o ticnită, o potrivită căsătorie ca aceasta ! Cu o soțioară așa plină de duh și de daruri care să nu se abată nici cît negru subt unghie din jurnalul hotărîrilor tale, să îmble totdeauna după rezoluția ta, și să nu facă nici un pas fără știrea și priimirea ta. Aceasta va să zică raiul pămîntesc. Eu de mult mă tot băteam cu gîndul să fac această nebunie, dar tot mă temeam că nu

voi nemeri așa bine. Nu știam că o să am noroc la însu-
rătoare c-o făceam mai de tânăr nițel, cînd mă cerea din
toate părțile și foile de zestre îmi curgea ca ploaia. Dar
se vede că norocul a fost al dumneaei. Dumneaei i-a fost
dat de sus să-mi puie, cum să zice, lanțul de gît și să mă
astîmpere; că nu-ți poți închipui ce mai ăla am fost și eu
în floarea mea. (*Făcînd cu ochiul.*)

Catinca (*încet*): Te-arată și chipul.

Mazarescul (*către Galantescul*): Mă mir și de dumneata, dom-
nule, ce mai stai; de ce nu hotărăști o dată, c-un ceas mai
nainte, să-ți cauți odihna, după toate formele și după con-
dica bunelor orînduiei, într-acest liniștit și prea frumos
liman al vieții noastre, ca să scapi de primejdiioasele fur-
tuni ale tinerețelor. Că mult sunt grozave — crede-mă pe
mine — că am scăpat scurt de dînsele. Iar acum, slavă
Domnului, că nu-mi mai pasă de nimic.

Catinca (*încet*): Culcă-te pe urechea aia.

Galantescul: Ai mare dreptate, domnul meu, la aceasta, și eu
însumi am ajuns acum a cunoaște și a prețui fermecul ace-
stei viețuiri. De aceea și am hotărît ca peste puțin să fac
s-auziți de numele meu. (*Aruncîndu-și ochii către Eliza.*)

Mazarescul: Cum ziseși, domnule?

Galantescul: Sunt adică hotărît să te imitez la aceasta întocmai.
Se vede că noi amîndoi suntem născuți a avea aceeași plă-
cere. (*Cu ochii către Eliza.*)

Eliza: Mă bucur, domnule, din suflet pentru buna dumitale ho-
tărîre.

Galantescul: Dară, coconiță, și trebuie să te bucuri, crez, și mai
mult, cînd îți voi spune curat că scumpa soție a vieții mele,
pe care mi-am ales-o din toate (în inima mea, se înțelege)
are toate darurile dumitale, toate grațiile dumitale, întreg
chipul dumitale și într-un cuvînt ești însuși dumneata.

Mazarescul: Așadar, să vede că ai găsit-o mai înainte și o ai
gata. Erai pregătit, șiretule, și o aveai în taină de noi.

Galantescul: Este adevărat că cu mult mai-nainte o am găsită,
și dacă nu se întîmpla la mijloc niște pricini, oarecare îm-
pedecări, pînă acum era să fie de mult a mea. Dar acum
am hotărît strașnic, fie ori ce-o fi, întîmple-se ce s-o în-
tîmpla, că eu o s-o fac să fie a mea negreșit.

Mazarescul: Îmi pare foarte bine, domnule, vezi numai, îm-
blă cu bună orînduială, nu scăpa din vedere formele.

Catinca (incet) : Atîta știe, atîta zice; o ține una cu formele; nu se uită mai bine în puț să-și vadă forma lui.

Galantescul : N-ai nici o grijă pentru aceasta, domnule, că eu cunosc tactica bine, sunt militar vechi. La noi este mai lesne de a scăpa de orice primejdie cînd vei cunoaște bine slujba. Cum ei vedea că te încolțește vrăjmașul mai rău, n-ai decît să faci pe loc la stînga-mprejur, ochii la dînsul, direcsia la poartă, pas iute, marș, marș... Și ești scăpat.

Catinca (incet) : Bravo !... Apoi de, nu iubi militar !...

Briganovici : Adevărat, fătul meu, că ai hotărît să te faci și dumneata acționar la această mare soțietate ? O să te în-sori negreșit ?

Galantescul : Foarte adevărat, domnul meu, și (*cu ochii la Eliza*) te rog să fii gata a-mi da blagoslovenia în loc de tată, căci pe dumneata te respectez mai mult decît pe oricare altul.

Briganovici : Așa este, fătul meu. Să fii blagoslovit din tot sufletul meu că faci o faptă foarte plăcută. (*Incet.*) Cît mai curînd ei face-o, atît mai bine pentru liniștea noastră a tuturilor.

Galantescul (căt-re Mazarescul) : Dar dumneata domnule, ce zici la aceasta ? De ce părere ești ?

Mazarescul : Și mie adevăr. îmi place mult fapta aceasta a dumitale; Domnul să-ți fie de ajutor, cu un ceas mai curînd, spre bucuria noastră tuturilor.

Catinca (incet) : Leblebiaua ! Cum își pune singur ștreangul de gît !

Eliza : Și eu, domnule, asemenea îți urez din adîncul sufletului.

Galantescul : Așadar, coconița mea, nu-mi mai rămîne nici o îndoială că voi nemeri desăvîrșit, după atîtea blagoslovenii ce-mi dați cu toții... (*Se preîmblă prin casă, frecîndu-și mî-nile de bucurie.*) Oh ! Dar, zău, de multa bucurie ce ați-țarăți acum în mine, îmi veni în gînd un mititel cîntecel care a ieșit acum nuou, cu niște versuri nu tocmai așa urî-țele, pe care îndrăznesc a vă spune că le-am compus în-sumi de-mi veți da voie să vi le cînt acum, ca să le au-ziți și dumneavoastră, să vedem cum le găsiți ? (*Căt-re Briganovici și Mazarescul.*) Să-mi treceți cu vederea gre-șalele, să nu-mi fiți censori prea strașnici. Cînd astă dată întii m-am cercat a face și eu versuri, vîzînd că toată lu-mea face acûm fără milostivire, încît nu mai ai loc de poeți

încotro te întorcede... Aşadar greşale, mărturisesc că trebuie să am multe, numai dumneavoastră fiţi buni şi indulgenţi.

Briganovici, Mazarescul : De ce nu, de ce nu, domnule? Cîntă dumneata fără nici o sfială.

Galantescul : Foarte mulţumim, domnilor, cunosc eu adevărat că mă iubiţi. Dar de va binevoi şi demoazela — pardon, să zic madama — să-mi dea voie.

Eliza : Foarte bucuros, domnule.

Galantescul (*cîntă*)

O ! ce fericire !
Ce trai îngeresc !
Parcă-mi ies din fire
Numai cînd gîndesc.
Scumpa mea soţie
S-o simţ lîngă mine,
O ! ce bucurie !
Ce-alt mai mare bine ?
Primejdii, necazuri,
Le sufer pe toate,
Cu furtuni, talazuri,
Mă lupt pîn' la moarte.
Cu bună-credinţă,
C-o s-o dobîndesc
Scump-acea fiinţă,
Care eu slăvesc.
Nu le bag în seamă
Cîte s-o-ntîmpla,
Căci n-am nici o teamă
Că va fi a mea,
Şi să ne despartă
Oricine s-o munci
I-o zic şi în faţă
Că-n zadar i-o fi.

Briganovici : Ha ! frumuşel cîntec, şi versurile n-ar fi tocmai aşă urîte, numai înţelesul le este cam întunecos.

Mazarescul : Ba întunecos cum se cade. S-a luat şi dumnealui, cum se vede treaba, după aceia ce vor să ne strice limba. Eu nu le înţeleg de loc, nu sunt romîneşti.

Catinca (*la o parte*) : Ba eu, zău, le înțeleg de colo pînă dincolo ; numai omul naibii.

Eliza : Apoi domnul v-a spus că acestea sunt cele dintîi versuri care face, dați-i dar iertare. Altă dată sunt încredințată că va face și mai bune, căci se vede că are firesc talent la aceasta ; și apoi și tinerețele ajută mult la orice.

Catinca (*incet*) : Incep a număra bobîrnacele. Taie unul !

Mazarescul : Aceasta nu se poate hotărî, căci vedem cei mai mulți tineri că nu plătesc nimic pe lîngă un om copt la minte, copt la cap, copt la inimă.

Catinca : Copt la pept, copt la oase.

Eliza : Orișicum, un lucru nou totdeauna plătește mai mult decît unul vechi și purtat. Și frăgezimea în toate totdeauna a fost mai preferarisită și mai reșerșe¹.

Briganovici : Să vă spui, copiii mei, toată vîrsta își are darurile sale, ca și cusururile. Credeți-mă pe mine, că eu ca voi am fost, dar voi încă ca mine n-ați fost pînă acum ca să puteți judica despre amîndouă. La unele sunt bune tinerețele, și la altele vîrsta cea mai coaptă, afară din bătrînețe, care și eu însumi mărturisesc că nu sunt bune de nimic. De aceea e de mare trebuință, pentru cei ce cunosc bine interesul lor, ca totdeauna marfa cea nouă și mai proaspătă să se amestice cu cea de moda mai trecută, ca să se facă debitul mai lesne și mai bine pentru toți. Aceasta e ideea mea, întemeiată pe vechea mea încercare, și cine are urechi de auzit s-auză și să înțeleagă. Iar dumneata, fătul meu, cu tot talentul ce vei fi avînd pentru poezie, cum ziceți, eu te sfătuiesc părintește ca, cînd te vei mai cerca să mai scrii ceva, să te silești cît vei putea a fi bine înțeles, iar nu să pui așa ce-ți vine, moși pe groși pe hîrtie, cum fac mai toți ceilalți din veacul dîmitale.

Galantescul (*făcînd complimente*) : Din sfintele dîmitale povătuiri să fii sigur că niciodată nu mă voi abate.

Briganovici : Atîta mai bine pentru dumneata.

Mazarescul : Cînd începe, boierule, cineva rău, și isprăvește rău ; dumnealui n-are semne de pricopseală după stihurile și limba ce văzui. Asta nu e limbă romînească...

Catinca : Hei, Doamne ! Auzi acum că nu e limbă romînească !

¹ Căutată (fr. *recherché*).

Mazarescul : Unde mai văz acum stihuri ca în tinerețele mele ?
Să vii, domnule, la mine acasă, să-ți arăt eu cîntece de lume frumoase ! Eu aveam obicei de scriam într-o condicuță toate stihurile de hamor cîte ieșea. Și să vezi acolo frumusețe ! Apoi și eu nu eram mai pe jos decît alții ! Cînd mă puneam să scriu, curgea, curgea stihurile. Unele le știu încă pe din-afară. Ia să vă spui unele care le-am făcut eu așa. (*Stănițel, pune ochii în grindă, își freacă fruntea, pune degetul la gură și începe.*)

Cum poți zice
Că cu price
Eu pe tin' nu te iubesc ;
Cînd vezi bine,
Că bezi tine ¹
Alt nimic nu mai pesnesc ².

(*Stă și explică.*)

Pesnesc este adînc romînește, va să zică *cînt* ; pentru că *peasnă* se zice *cîntarea* în cărțile tipărite.

Catinca (la o parte) : Plezni-ți-ar capul ! Și mînca-ți-ai limba friptă cu *bezi* cu tot.

Mazarescul : Stați să-mi aduc aminte și celelalte. (*Iar pune ochii în grindă ca mai nainte.*)

Și pișanii
Și cazanii
Sunt destoinic să le fac
Cînd bozoaia ³
Mi cară ploaia
De cuvinte tot pe plac.

(*Iar explică.*)

Bozoaia va să zică dumnezeoaică pe *ilinică* romînește ; vine de la *bozi*, iar nu ca voi-aștia noi ce mi-ați ieșit cu *zea*, cu *dea*, cu *diva* și Dumnezeu mai știe cum.

Catinca : Dar piș-pișanii ce va să zică, domnule ?

Briganovici : Taci, obraznico.

¹ Fără tine (sl. *bez*).

² Nu mai cînt (sl. *pesne* „cîntece“).

³ Zeița, muza.

Mazarescul : Să vă mai spui și alte și mai îndelicate :

Nostimioară-mi ești la stat
Și nurlie la umblat, — i proci.

Oi să mor ! oi să mor !
Ahtiat și plin de dor, — i proci.

Afrodita cu ispita
Cu săgeata, cu saita¹, — i proci.

Că sunt tânăr hageamiu
Și n-am praxis ca să știi, — i proci, i proci.

Briganovici : Și dumneata le-ai făcut toate acestea ? Eu, mă rog dumitale bun, le auzeam cîntecele astea pe bietul răposatul răsopă Ioniță de la Colțea, că și el se pricepea la d-alde astea.

Mazarescul : Da, le cînta popa Ioniță, dar le lua de la mine.
P-atunci era stihuri, p-atunci era limba !

Catinca (încet) : Cînd ziceai *bezi, pișanii*, ți se lipea buzele.

Eliza : Uf, mon Dieu ! ce om nesuferit ! (*Către Mazarescul.*)

Să le lăsăm astea, domnule, e vremea să ne ducem acasă.

Mazarescul (cătînd la ceasornic) : Bine zici, turturica mea, bine zici ; dar tocmai pentru asemenea peristaticon² să vă mai spui și alte stihuri ce le-am făcut mai de curînd :

Draga neichii, nevestică,
Ai, puică, să ne culcăm,
C-aici, vezi, zău, mor de frică,
D-o țocheșă să nu dăm.
Hoinar pîn sat cine șade ?
Ceî ce n-au casă nici masă,
Iar gazdele cumsecade
S-oborăsc de vrem-acasă
Și se scol de dimineață,
Soarele pîn' nu răsare,
Și-n poiană, pe verdeață
Iși fac nițică gustare.
Și pe urmă pînă-n seară,
Iși caut de trebi, de casă,

¹ Săgeată (gr.).

² Incident, prilej, ocazie (gr.).

De le pun la rînduială
Ș-apoi se-ncid iar în casă.
Nu să țin de dandanale,
De teatruri, de plimblare,
Nici umblă tot haimanale,
Că le e ocara maare!

Briganovici (*către Mazarescul*): Bravo, bravo, fătul meu... Am câștigat prinsoarea. (*Către Galantescul și Eliza.*) Pöftim, văzurăți acum că și vîrsta cea coaptă nu se lasă mai jos decît tinerețele voastre cele lăudate? Ba încă de nu le și întrece, că înțelesul e mult mai curat și mai de înțeles în stihurile dumnealui decît într-ale dumitale... Dar pînă a nu ne despărți astă-seară, vino mai întîi, fătul meu, cu mine în cantorul meu, ca să-ți predau foaia de zestre, precum și toate celelalte hîrtii trebuincioase și sineturile de bani și să-mi dai și dumneata batarama pentru dînsele, după orînduială, ca să facem lucru cinstit neguțătoresțe.

Mazarescul: Cum vei porunci, taică. (*Către Eliza.*) Așteaptă-ne surioară, că venim acum, să nu ți se bată inima, că într-un minut suntem iar amîndoi. (*Se duc.*)

SCENA IV

Eliza, Galantescul și Catinca

Eliza: Alecu!

Galantescul: Elizo! (*S-aruncă în brațele unul altuia.*) Scumpa mea Elizo! Iată vremea priincioasă, iată ceasul carele îl așteptam noi, carele îl doream de atîta vreme. Norocul nostru ni l-a adus pe neașteptate. Să ne folosim dar de dînsul, să nu perdem această ocazie, căci poate n-o mai găsim altă dată. Toate sunt gata, toate le-am prevăzut și le-am pregătit eu. Vino, iubita mea, vino cu cela ce te adoară întocmai ca pe o ființă înzeită. Incredințează-ți fără sfială viitorul tău în mîinile lui și fii sigură că va îngriji el de dînsul ca de însuși sufletul său.

Eliza : Iată-mă, iubitul meu, în mîinile tale mă dau, fă cu mine cum vei voi, căci eu sunt desidarisită¹ și hotărită la orice pentru dragostea ta.

Galantescul : Vino să fugim pînă nu se întorc ei. Să mergem să alergăm a ne ascunde în alt loc, în străinătate, în pustie, departe de oricare întîlnire omenească, pînă va trece, pînă se va îmmuia mînia taică-tău, ș-apoi atunci sunt încredințat că ne va ierta, după cum o fac toți părinții din lume, căci el te iubește tare. Și apoi și noi nu facem decît un lucru foarte firesc și drept. Iar pentru cununia ta să n-aibi nici o frică, că s-a făcut fără voia ta, și biserica o strică.

Eliza : Gata sunt a merge cu tine și pînă la marginea pămîntului, fără a mai cerceta ce o să iasă pe urmă, că tu ești nădejdea mea, tu ești fericirea sufletului meu, și apoi, cum va voi Domnul cu noi. Stăi numai nițel, ca să scriu vreo două slove bietului bătrîn, să i le las aici, ca să-mi iau adio de la dînsul, sîrmanul. (*Să pune la masă și scrie în pripă o scrisoare, pe care, isprăvind-o, o arată și lui Galantescul, pe urmă o stringe, și o dă Catinchii.*) Iată, Catinco, fata mea, ține această scrisoare, și după ce vom pleca noi, s-o dai lui papa.

Catinca : Bine, coconiță, dar v-ați socotit bine, pentru Dumnezeu, ce faceți ? Asta e lucru mare, și dacă o intra în urechile celor mai mari ce știi ce vă este gătît ?

Eliza : N-ai nici o grijă pentru asta. Mai fără curagiu om ca tine n-am mai văzut. Priimește și această pungă spre puțina răsplată a slujbelor tale, de care sunt foarte mulțumită, și să ne mai vedem sănătoase. Vezi caută-ți și tu vreunul după plac și te mărită mai curînd, căci această este toată fericirea omenească, și lasă lumea să vorbească cît o vrea. Fă numai ca mine și nu vei fi căită, că știu mai multe decît tine.

Catinca : Călătorie bună, coconița mea. (*Îi sărută mîna.*) Dumnezeu să vă poarte cu bine și să vă păzească de tot răul, și sfăturile dumitale nu le voi uita nici moartă.

Galantescul : Rămii sănătoasă, Catincuțo dragă. Cînd ne va mai împreuna Domnul cu bine, atunci mă vei cunoaște și pe mine.

¹ Hotărită, decisă (fr. *decidée* cu suf. gr. [ar]—*isi*).

Catinca : Să te auză Dumnezeu, domnule. (*Eliza și Galantescul, de mână, se duc iute pe ușă afară.*)

SCENA V

Catinca (singură) : Ce suflete bune amîndoi ! Ce inimi simțitoare și ce pereche potrivită ! Parcă au fost născuți unul pentru altul. Domnul să le facă toate bune și să scoată la căpătîi bun, că zău e păcat de așa pereche s-o strice cineva... Să mai vezi acum pe bietul bătrîn cînd o afla de această a lor călătorie fără pașaport... Doamne ! Doamne ! Mă cutremur cînd gîndesc cît de amar o să i se pară ! Dar apoi, de, să vorbim și drept, își are și biata coconiță dreptățile ei. Ba nu lua, zice, pe cela care ție îți place, ci ia pe acela care voi eu, parcă n-o să trăiesc eu cu el. — Ba, că ăsta e bogat și acela e sărac. Dar dă-l ciorelor cu toată bogăția lui dacă mie mi-e urît și nu-l poci vedea în ochi. Eu caut numai să-mi placă omul cu carele o să trăiesc și o să împart și binele și răul ; și pe urmă, bogăția sau sărăcia stă în mîna lui Dumnezeu, precum zicea și biata bunica, Dumnezeu s-o ierte. Slavă Domnului că am rămas de mică fără părinți, de nu mai am acum pe nimeni ciocan pe capul meu, și fac orice cum mi-o plezni mie în cap. Care mi-o plăcea, pe acela pe loc îl și iau, și nu mai cer voie de la nimeni. Dar mi-o plăcea mai mulți, atîta mai bine... Dar bietul bărbățel ! Ha, ha, ha, ha ! Să vezi lucru ciudat, comedia dracului ! Ha, ha, ha, ha ! Mor de mîs cînd îmi pui în gînd cum o să i se pară ; cum o să-și atîrne buzele de doi coți la vale ! Ha, ha, ha !... Parcă îmi spunea inima că să-l văz cu fruntea împodobită și cu lacrămele pe obraz... Cine-l pune să-și vîre nasul în lucru ce nu era de obrazul lui ? Nu simțea Vlăduță că nu mirosea bine pentru dînsul ? Adevărat că o bucățică bună cui nu-i place ? Dar ia aruncă-ți ochii, ticălosule, împregiuru-ți, să vezi cîți caută la dînsa cu jînd și așteaptă cu nerăbdare, cînd de cînd să ți-o hrăpească din mîină, cînd ți-o fi lumea mai dragă. Omule, alege-ți bucatăra care poți s-o înghiți, ca să nu stea în gît, că-ți iese pe nas la urmă... Ah ! Auz că vin... Să las scrisoarea

asta pe masă, s-o găsească singur mai bine, nu i-o mai dau eu că poate mă apucă de scurt cu cercetările și mă încurcă. Mai bine ca ovreiu! nu știu, n-am văzut.

SCENA VI

Briganovici, Mazarescul și Catinca

Briganovici (*către Mazarescul intrînd amîndoi pe ușă*): Acum, fătul meu, suntem amîndoi în bună orînduială. Un neguțător vechi trebuie totdeauna să-și aibă daraverea sa bine lămurită. După asta să cunoaște omul cel vrednic. Acum trai bun și unire întru toate să vă dea Domnul!

Mazarescul: Nădăjduiesc, taică, cu blagoslovenia dumneavoastră.

Briganovici (*nevăzînd pe Eliza, o caută cu ochii prin casă în toate părțile, și neaflînd-o, întrebă pe Catinca*): Dar unde e Eliza? Ce s-a făcut?

Catinca: Dacă nu știți dumneavoastră ce s-a făcut amîndoi!

Mazarescul: Ce fel de vorbe sunt astea?

Briganovici: Ce spui? Că nu te înțelege nimeni!

Catinca: Eu ce să spui? Eu nu spui nimic, că nu știu nimic... Nu sunt la dumneavoastră în casă?

Briganovici: Unde la noi în casă?

Catinca: Apoi, cum ați ieșit dumneavoastră de aici, au ieșit amîndoi de mîna și gîndeam că au venit acolo după dumneavoastră.

Mazarescul (*cu mirare*): Amîndoi de mîna!... Au ieșit de atunci!... Ce însemnează asta, nu mă pricep. (*Către Briganovici.*) Mă rog, spune-mi, sunteți ceva rudenie cu tînărul asta?

Briganovici (*necăjit*): Ce rudenie, omule? Nu suntem nici o rudenie... Ia un prieten.

Mazarescul: Un prieten! Foarte buni prieteni, și să duc amîndoi de mîna, pe ușă, fără nici o formă, fără nici o cheazășie. Mie toate acestea nu-mi prea plac.

Briganovici: Nu se poate; aici trebuie să fie. N-au unde fi.

Mazarescul: Aici trebuie, aici urma să fie. Dar unde sunt?

Briganovici (*cu necaz*): Cine știe unde vor fi trași amîndoi, unde s-or fi ascuns poate ca să glumească cu noi.

- Mazarescul :** Trași amîndoi?... Ascunși cine știe unde!... Fără trei martori după pravilă!... Vezi, mie nici asta nu-mi place.
- Briganovici (cu mînie) :** Și cine zice că trebuie să-ți placă? Dar iarăși și dumneata prea mergi iute cu socotelele.
- Mazarescul :** Apoi, frățieoare, cînd la o împregiurare asemenea întunecoasă se dă o singură bănuială judicății, atunci rămîne la eschiuzarul¹ judicătorului descoperirea adevărului, și cînd nu se va putea da vreo dovadă de aiurea, atunci este de neapărată trebuință a se face o scumpă cercetare la fața locului, cercetîndu-se și marturii prin carte de blestem.
- Briganovici (asemenea) :** Cercetarea iată s-o facem amîndoi împreună, să-i căutăm pretutindeni, prin toată casa, prin toate colțurile, ca să-i găsim. Dar marturii unde sunt?
- Mazarescul :** Să-i căutăm, să-i găsim, bine; numai să nu fie prea tîrziu, să nu fie trecută parașrafia.
- Briganovici :** Fie și mai tîrziu, decît nicidecum.
- Mazarescul :** Cine nu perde nimic, nu-i pasă nimic. Dar ia în-
treabă și pe bietul păgubaș să-ți spuie focul său?
- Briganovici :** Ce zici, domnule?
- Mazarescul (clătînd din cap) :** Ce zic eu!... Numai Dumnezeu să mă scoată mincinos.
- Briganovici (umblînd prin casă, zice către Catinca) :** Și cum nu i-ai întreat tu unde se duc amîndoi, ca să știi acum ce răspuns să ne dai?
- Catinca :** Cum să-i întreb? Ce știam eu ce au dumnealor de gînd să facă! Și apoi era să-mi spuie drept?
- Mazarescul :** Aici lucru curat nu prea se vede, și bănuielele se înmulțesc.
- Briganovici (imblînd prin casă, își aruncă ochii pe masă și vede scrisoarea) :** Ce scrisoare e asta? (O deschide și o citește, pe urmă strigă disperat.) O, fiică nenorocită! (Dă scrisoarea Mazarescului și cade obosit de mîhnire pe fotoliu.)

¹ Probabil *eschluzarlic*.

Mazarescul (*luînd scrisoarea în mînă, citeşte făcînd la fiecare fras cîte un gest de mărire*):

„Prea scumpul meu părinte!

Nici o alcătuire nu se poate niciodată cu norocire, dacă părțile ei nu vor fi bine potrivite una cu alta, ca încadrîndu-se după dorință bine una într-alta, să poată forma un tot plăcut. Dumneavoastră m-ați silit la o împerechere nu numai cu totul nepotrivită, dar încă și cu totul în contra inimiei mele. Cîte cuvinte v-am dat spre a mea apărare, nici unul n-a fost ascultat de dumneavoastră. Așa, aducîndu-vă aminte că tot omul este din natura sa împins spre a-și căuta binele său cu orice mijloc, iertați-mă, vă rog, pentru căci acum, cu drept cuvînt, deși fără voia dumneavoastră, mă duc după cela ce inima mea l-a ales și cu carele numai socotesc cu încredințare că poci fi fericită. Asemenea mă va ierta și cinstitul domnul Măzărescul, dacă, cu toate darurile dumisale, pe care și eu însumi mărturisesc, n-a putut să mi se lipească de inimă, nu este îndoială că se vor găsi multe mai simțitoare meritelor dumisale, care cu lesnire îl vor mîngîia de acest mititel ghinion. Adio taică.“

Foarte mulțumim, puică, de compliment... Bine îmi zicea mie gîndul că nu o să poci ține casă bună cu propopsita asta, că prea era iscusită. Iată acum că de ce-mi era frică n-am scăpat. Dar mai bine că să-ntîmplă așa acum la început, pînă a nu prinde mai multă dragoste de dînsa. Vezi așa își face omul beleaua singur, cînd n-are de lucru. Cine mă punea pe mine să mă-nsor tocmai acum? În ce veac? Cînd muierile nu mai au nici lege, nici pravilă.

Briganovici (*trezindu-se după gînduri strigă plin de mînie*):
Curînd după dînșii!... Toți să iasă afară, toată lumea să se ia după dînșii. Să puie mîna pe dînșii, să mi-i prinză, să mi-i aducă aici pe amîndoi. Pe nerușinata aceea care mi-a necinstit bătrînețele; pe puiul de șarpe care l-am crescut în sînul meu, și pe tîlharul acela, pe hoțul care mi-a spart magazia, mi-a furat marfa, mi-a stricat creditul cu totul, m-a stins. (*Va să iasă pe ușă.*)

Catinca (*poprindu-l*): Degeaba, stăpîne; în zadar să mai alerge cineva după dumnealor, că cine știe unde or fi

acum? De cînd au plecat de aici, e o vreme, ș-apoi cine știe și care drum or fi apucat. În zadar dar să mai facem zgomot, să ne mai auză și mahalaua, să ne mai afle și lumea toată ceea ce am pățit.

Briganovici : Lasă-mă, nu se poate; aici în oraș trebuie să fie unele ascunși. Cum s-o face ziuă alerg la magistrat să scol toată lumea pe picioare, să împrăștiez toți dorobanții în toate părțile. Să strîng toți deputații mahalalelor, să le poruncesc strașnic să caute cu scumpătate prin toate locurile, prin toate infundăturile, să mi-i găsească negreșit. Să dau și oțnoșenie la poliție să-și facă marafeturile ei, și trebuie negreșit să se afle, căci din ochiul poliției ce poate scăpa vrodată?

Mazarescul (c-un ohtat) : Tîrziu, tîrziu, domnule, foarte tîrziu și chiar de se vor mai găsi... Tot lucru, la vremea lui, zice o vorbă din bătrîni.

Briganovici : Tîrziu, devreme, eu cît poci fac, dumneata dacă mai știi, dacă mai cunoști și alte mijloace și alte măsuri ca să putem face a nu fi așa tîrziu, spune. Să vedem și socotelele dumitale.

Mazarescul : Eu, socoteala mea, frățioare, să ți-o spui, și mă rog să mă ascuți. Atît cap. 165 : list.¹ 87 : parag. 119, art. 96, din condica politicească, ce vorbește deslușit pentru muierile care își lasă bărbații și fără știrea lor merg după alții străini; cum și cap. 3486 : list. 258 : parag. 938, art. 233, din condica criminală, unde se hotărăște pedeapsă mare, pentru îndrăzneții care fur soții streine de la soții lor și cu dînsele se zăbovesc multă vreme cine știe unde; precum și pravila bisericească, hotărîrile sfințelor soboare și canoanele sfinților părinți asupra muierilor care nu se tem de bărbații lor și mîn noaptea aiurea fără știrea lor, toate acestea sunt într-această pricină a noastră spre favorul meu. Și nu stă decît la a mea mînă acum, cînd aș voi, să aștern numai decît plîngeri peste plîngeri, jâlbi peste jâlbi, reclamații, protesturi, taciruri, raporturi, oțnoșenii și cîte altele mai socotești. Și sunt bine încredințat că peste vreo cîteva perechi de ani trebuie să-mi dobîndesc deplină dreptate și să aduc pe pribegita la urma sa. Însă mă socotesc iarăși că într-această curgere

¹ FILIA.

de vreme multe sunt a mijloci : întâi că dragostea aceasta dintre noi poate cu vreme să se mai trezească ; al doilea că cine știe atunci în ce stare o voi afla-o pe dumneaei dacă nu s-a apucat mai din vreme a se înființa secefestru formal cu vrednică asigurare; al treilea că și eu firește poate să mă mai îngreuez la vîrstă și prin urmare să nu poci fi atît de sănătos spre a ținea o căsătorie. Dar în cele după urmă, mă socotesc că mai lesne va fi a se bizui cineva să răstoarne pămîntul cu umerii, decît să mai poată da pe cale o muiere ce s-a obicinuit o dată plimbătareță. Deci, pe toate aceste temelii de mai sus zise, încheind jurnalul chipzuirilor mele, mi-am și dat hotărîrea mea cea desăvîrșit în chipul următor : adică, pentru toate aceste prezise cuvinte, și încă altele atîtea, găsesc cu cale că de loc acuma și fără altă prelungire, să mă leapăd de orice pretenție mi se cuvine asupra dumneaei fosta mea soție, precum și de orice drept al meu asupra dragostei dumneaei și supunerii ce mi se cade din parte-i, și aceasta, în ochii publicului, pentru pricini binecuvîntate, știute numai nouă amîndurora. Și totdeodată, spre mai desăvîrșită desfacere a legăturii dintre noi, să predau înapoi iarăși, și o dată pentru totdauna, în mîinile dumneata în pricina trecutei mele căsătorii. (*Îi dă hîrțile.*) — Aceasta este, prietene, cea desăvîrșită a mea hotărîre asupra pricinii. Rămîne acum să vedem, la întîmplare de neunire, și părerea dumitale care este ?

Briganovici : Și eu, frate, de vreme ce văz că această întocmită între noi tovarășie nu este puțință a merge bine și amenință pagubă iar nu folos, mă unesc cu calculul dumitale întru toate și îmi pui girul la această hotărîre.

Catinca (încet) : Zău, acum văz și eu că faceți ca niște oameni cu minte, că cu muierea nici naiba n-a scos-o la căpătii.

Mazarescul : Deci, de acum înainte, din parte-mi, dumneaei este slobodă cu desăvîrșire să se plimbe oricît va voi, oricînd va voi, oriunde va voi, și cu vericine va voi, făcînd și orice va pohti fără nici o temere de vreo reclamație din parte-mi ; nici după pravilă nimeni nu e slobod a porni pîră de rea purtare asupra cuiva, de nu va avea drept le-giuit asupră-i.

Briganovici : Asemenea și din parte-mi are toată slobozenia.
Catinca (incet) : Dar eu văz că nici pînă acum nu și-a mai luat voie de la nimini.

Mazarescul : Așadar, fiindcă acum ne-am învoit între noi, să închidem della pricinei ; mai bine o învoială cu pagubă, decît o judicată cu folos. Rămîi sanătos, frate, și mă rog să fim tot prieteni între noi și de acum înainte. Mă duc acum să-mi văz și de cartea de despărțire. Imi pare rău numai de cheltuiala ce am făcut la nuntă. Cu toate acestea nu cer nici o despăgubire de la nimini ; singura mea despăgubire e că am scăpat, slavă Domnului, cu față curată. (*Incet.*) Ce știi ce locma îmi cade în mîină cînd cu gîndul nu gîndești și mă despăgubesc de toate cu prisos. Cit umblă moara bine, nu mi-e frică de nimic.

Catinca (incet) : Cine știe dintr-a cui spinare are s-o scoată.

Briganovici : Sluga dumitale, fătul meu, și mă rog pe mine să mă ierți și să nu aibi nici un parapon asupra-mi, căci cunoști bine că eu nu sunt de nici o vină la această rea întîmplare. (*Petrecîndu-l pînă la ușă.*) Domnul să te mîngîie cu altă soție mai bună, după cum meritezi.

Mazarescul : Ba să mă ferească Dumnezeu să mai cerc marea cu degetul. Să faci aceeași greșală de două ori nu e faptă de om înțelept, zice filozoful... Rombison.

SCENA VII

Briganovici, Mazarescul, Catinca, Un căpitan de barieră, Eliza, Galantescul și Iacov

Căpitanul (intrînd cu Galantescul și Eliza) : Domnilor, acești doi tineri se prinseră că voia să iasă afară din oraș în călătorie, fără pasport, fără răvaș de drum. După poruncile ce avem, i-am oprit ; și la cercetarea ce li s-a făcut, văzînd nevoia, spuseră că sunt din familia d-voastră. Ii adusei dar aci ca să vedem de au arătat adevărul.

Briganovici : Nu știu, nu-i cunosc.

Eliza : Pardon, papa, pentru deplezirul¹ ce am fost eforsarită² să-ți aduc. D-ta cunoști prea bine că eu nu am voit

¹ Supărare, neplăcere (fr. *déplaisir*).

² Silită (fr. *efforcée* cu sufixul gr.—*isi*).

să abuzarisesc de dragostea dumitale și ce motive m-au îndemnat și fără voia-mi să fac pasul acesta.

Briganovici : Fugi, fugi, fiică nenorocită și îndărătnică. Fapta este neiertată. Precum tu te-ai arătat haină și nesupusă poruncilor și povățuirilor părintelui tău, așa și eu acum nu voiesc să te mai cunosc de sîngele meu, nici să te mai îngădui a purta firma mea de acum înainte, ci fă cum ai început după capul tău cel sec.

Eliza : Nu, papa, eu nu poci crede că noblesa¹ sufletului dumitale va putea vreodată suferi o așa de mare atrositate² care se poate numi o crimă în contra legilor naturale.

Briganovici : N-ai mai fi apucat să înveți acest fel de vorbe pricopsite, că ele te-au adus în halul acesta și or să te piarză. Sunt sătul pînă-n gît de dînsele; nu mai au nici un eziton, la mine.

Eliza (cu batista la ochi, arătînd că plînge).

Căpitanul : Eu pe cît am înțeles, m-am îndestulat că dumneaei e fiica domnului. Atîta se și atinge de slujba mea, și în mai multă cercetare a pricinii între d-lor nu am nici o treabă să intru. O fac dar teslim în mîna d-lui și facă cu dumneaei ce va socoti. (*Către Galantescul.*) Acum vine și rîndul domnișorului nostru să ne spuie curat și fără chichițe cine este și care îi sunt părinții și ce căpătîi are.

Galantescul : Ce vrei d-ta să știi care-mi sunt părinții ?

Căpitanul : Trebuie să o știu, domnule, datoria mea este să aflu într-a cui mîină am să te dau și de la cine am să iau adevărîță de priimirea dumitale.

Galantescul : Dar ce ? vreun lucru sau dobitoc sunt eu ca să mă maltractezi d-ta cu acest fel de vorbe ? Ia-ți seama la vorbă, domnule, și socotește cu cine vorbești. Eu sunt ofițer, am slujit țării și sunt cu drepturile mele în țara mea. Cît pentru părinții mei, sunt nobili, cu toate că nașterea mea este acoperită cu un mister.

Căpitanul : Părinți nobili și nașterea acoperită cu un mister, cu alte vorbe va să zică că d-ta ești născut din flori, și aceasta nu îți dă drept să poți d-ta ieși noaptea din barieră afară și să vrei a te căsători cu coconița fără pasport. Eu voi să știu de unde ești d-ta.

¹ Noblete (fr. *noblesse*).

² Cruzime (fr. *atrocité*).

Galantescul (*dupe o preîmplare, pe gânduri*) : Eu sunt, domnule, din Urlați.

Mazarescul (*tresărind*) : Din Urlați !

Căpitanul : Numai așa din Urlați nu e destul : urlătenii nu sunt privilegiați a fura fetele negusto... boierilor cinstiți.

Briganovici : Așa, bravo, domnule căpitan ; urlătenii nu sunt privilegiați a fura fetele boierilor cinstiți.

Mazarescul : Ia spune, domnule, din ce familie te tragi dumneata din Urlați.

Galantescul : Dacă au ajuns lucrurile până aci, să vă spui dar. La 1800... în vremea zaverei, într-o răcoroasă dimineață de primăvară, se pomeniră deodată fericiții orășani din Urlați cu țipetele unui prunc în scutece pe prispă la mam' Dospina, vămășoia groasa. Alergară și văzură un copil mititel, bălăior, frumușel, cu o panachidă de gît, pe care era însemnate două litere mari A. și M. Biata mam' vămășoia, să-i fie țărîna ușoară ! după ce-și veni nițel în fire din mirarea sa, se grăbi numaidecît sîrmana să mă primească ca p-un dar ceresc, că era cam bigotă biata femeie și credea lesne la năsărîmburi. Dintr-acel ceas mă și adoptă de fiu al său, crescîndu-mă întocmai ca o mumă și întemeindu-și asupra-mi toată viitoarea sa fericire. Cu adevăraț n-a fost amăgită, căci eu îi fui în urmă reazămul bătrînețelor, și a trăit buna femeie pînă a avut mulțumirea să mă vază și ofițer. — Din litera A, dincoaci dincolo dete cu socoteală că trebuie să fie numele meu Alexandru, prin urmare îmi zise Alecu ; iar litera M negreșit a trebuit să fie inițiala numelui meu de familie, însă ce să scoață cineva d-aci ? Cînd n-ai ceva de sigur a te rezema pe moșii și părinții tăi, fă-ți singur un nume. Ce alt nume să-mi dau mai potrivit cu persoana și cu purtările mele ? Mă numii dar Galantescul. Aceasta este istoria mea.

Mazarescul (*după ce a ascultat cu multă atenție*) : Cum ! Vămășoia Dospina din Urlați e crescătoarea și muma dumitale de suflet ? D-ta ești acela ce ai purtat la gît acele două buchi, az și *mislete* ?

Galantescul : Eu, domnule, și ce lucru extraordinar ți se pare ? Se vede că n-ai cunoscut în persoană pe răposata.

Mazarescul : Ba tocmai pentru că am cunoscut-o în tinerețele mele și am cunoscut-o astfel întocmai precum știu de rost și regulamentul nostru, de aceea vream să mă plioforișesc

de ființa adevărului. Ia spune-mi: multă diastamă de vreme să fie de cînd d-ta ai fost pus depositon pe prispa răposatei ?

Galantescul : V-am mai spus d-lor că din vremea revoluției sau de atunci de cînd străinii cu numele de lege sau zavera ne spărgea oalele și capetele și ne lua banii, caii și armele.

Mazarescul : (Dumnezeule ! Ce fiori împlă prin vine !) Dar, mă rog, vreun semn ceva se află pe trupul d-tale ?

Galantescul : Dară, se află. Pentru ce însă această întrebare ? Da, domnule, am un semn ca o măslină mare pe umărul drept și altul asemenea pe pulpa piciorului stîng.

Mazarescul (*transportat de bucurie*) : Ce spui?... Nu mai încape nici o îndoială... Fiul meu ! Fiul păcatelor mele ! Rodul netrebnicilor tinerețelor mele. Vino în brațele tatălui tău. Tu ești fiul cel perdut și pentru tine voi înjunghia astăzi vițelul cel gras. Mulțumită lui Dumnezeu că m-a învrednicit pînă a muri să te cunosc în sfîrșit și să poci a-mi îndrepta greșala.

Galantescul : Dumnezeule ! Ce auz?... Taică ! Necunoscutul meu taică !

Mazarescul : Un vierme neadormit zi și noapte îmi rodea ră-runchii neștiind unde să te caut și cum să te aflu... Fătul meu, vino în brațele mele. — O ce fericit mă simț acum ! — Uite, însuși chipul ei, însuși chipul răposatei. O ! ce dobitoc am fost de nu te-am cunoscut îndată de la întîia vedere !... Dar să lăsăm acum acestea și să facem mai bine ceea ce e mai de trebuință. (*Către Brigantoci.*) Prea dorite prietene, ascultă-mă frățioare : fiindcă întîmplarea acestor doi tineri aduse cu sine norocirea ce văzuși, sunt încredințat acum că și d-ta nu te vei mai abate din drumul datoriiilor legilor firești și te vei uni întru toate cu chibzuirele mele, care urmează într-acest chip, adică : de vreme ce s-au ales ei între sine, unul pe altul, fără a fi siliți de nimeni, asemenea și noi, sfătuindu-ne între sine, unul pe altul, fără a fi siliți de nimeni, să uităm cele trecute și să-i unim întru căsătorie dîndu-le blagoslovenia ca să fie unul altuia soția după lege și după formă. Mai vîntos că această împerechere între dînșii seamănă mult mai potrivită decît ceea ce umblam noi să facem. Zău, uneori și noi bătrînii, cu tot praxisul nostru și cu tot capul

nostru cel copt, facem niște secături de rîde și dracul. Ce zici și d-ta ?

Briganovici : Eu, frate, nu mai zic nimic. Despre mine facă cum or vrea, căci de la o vreme încoaci văz că lucrurile nu-mi ies după cum le întocmesc eu în capul meu ; mi-am pierdut cumpătul și nu mai mă împrotivesc la nimic. Dacă o găsești d-ta cu cale, fie așa, și aibă blagoslovenia mea de vor avea trebuința de dînsa. Păzească-le Dumnezeu curat bilanțul datoriilor căsătoriei.

Galantescul și Eliza (sărutînd mîinele bătrînilor) : Mersi, mersi, papa. Mulțumim taică.

Briganovici : Dumnezeu să vă ție cu bine și să vă dea noroc.

Mazarescul : Dară, negreșit, frățioare, eu sunt încredințat acum că vor avea norocire ; pentru că niciodată sîngele apă nu se face și vița de soi bun trebuie să-și vie la teapa sa. Eu, fără nici o rușine, poci să mă fălesc că neamul Măzărăștilor au fost de la descălîcătoare un pîriu mare ca Cricovul de oameni tot însemnați și socotiți. Apoi mai încape îndoială de tînărul nostru că nu se va sili a călca în urmele neamului său mai vîrtos cînd a trecut prin multe, a dat cu capul de sus și de jos și s-a lambicarisit ¹ ca prin foc și apă ? Tînăra iarăși e pricopsită, educaționarîsită prin pansioane, și socotesc că va putea judeca singură binele din rău. Ei sunt potriviți și se vor putea înțelege. Din parte-mi, zău, mă mulțumesc mai bine că să întîmplă așa, decît cum o pusesem noi la cale. Cu starea care dai d-ta fiicii dumitale și cu ceea ce voi mai adăoga eu fiului meu din mult- puțin ce mi se întîmplă, nu vor muri de foame pînă cînd voi picni vremea care știu eu ca să poci da paretisis din huznetul în care mă aflu. Să păzească însă iconomia, să nu cheltuiască pe secături peste venitul lor și să cază în ghiarăle nelegiuitorilor speculanți de împrumutători ce prefăcînd zapise peste zapise și puind dobîndă peste dobîndă și încă și prisos de dobîndă, au stins atîtea case. Căci atunci... nu se mai află nici o putere să-i scoată din unghiile acestor procleți.

Briganovici : Fie, frățioare, după cum procești, ca să nu vie vremea ca să ne căim.

¹ A trecut, s-a alambicarisit, s-a curățit.

Eliza : Veți vedea, veți vedea, taică, și atunci veți fi eforsari-siți să vă aplodarisiți singuri de fapta d-voastră.

Briganovici : Fie și așa, și Domnul să vă blagoslovească. (*Le ia mâinile și îi împreună.*)

Căpitanul (*care în toată vremea întrevorbirei, cunoscându-se cu Catinca și făcându-și semne la vreme dau să înțeleagă parterului că sunt foarte bine înțeleși*) : Acum, domnilor, eu văz că toată lumea se înțeleseră și s-a hotărît despre fericirea tuturilor. (*Luînd pe Catinca de mîndă.*) Numai noi am rămas de dinafară. Dați-mi voie, domnilor, a vă spune că de multă vreme sunt înțeles cu dumneaei și de cîteva luni, întîmplîndu-se o neînvoire între noi, am perdut-o din vedere. Acum aflîndu-o într-o casă așa de cinstită ca a dumneavoastră și înțelegîndu-ne, viu a o cere întru căsătorie și a mă face ca al casei d-voastre.

Briganovici : Dar aștia de unde mai eșiră ? Acum să-mi mai pui iscălitura și la altă poliță.

Eliza (*invitată de Catinca prin semne*) : Ah, papa, fă cum să iasă Catinca căpuită din casa noastră. Săraca, o fată sirmană.

Gălantescul : Taică, e datoria noastră să ajutăm pe cei fără căpătii ; săvîrșaste o facere de bine în această zi a fericirii noastre.

Briganovici : Lăsați-mă în pace ! Ce cer ei de la mine ? Amîndoi sunt slobozi, facă ce or vrea.

Mazarescul : Cuscre, cuscre ! Aide frățioare să facem și căsătoria asta, să-i ajutăm amîndoi, să-i închelbărăm și să facem, povestea ăluia, o pereche de calici.

Briganovici : Ai, fie-le de bine ! (*Căpitanul și Catinca îi sărută mîinele.*) Aidem să ne odinim și vom hotărî mîine cele de trebuință. (*Ies cu toții.*)

Iacov (*către spectatori*) : Hei, domnilor, mai spuneți și d-voastră ceva, că eu mi-am perdut mințile. Văzurăți cum rămăsei pe dinafară ? Toți cum făcură, cum dreseră, se căpătuiră binisor. Silește-te, Iacove, îmblă, aleargă zi și noapte, pe căldură și pe frig, pierde-ți mantaua, și acum vine un altul, un ăla, cine știe de unde, și-ți ia musca de pe nas. Apoi mai încredi-te altădată vorbelor muieresti și făgăduințelor boierești, că nu-ți mai trebuie altă pri-copseală. Așa e lumea asta și așa a fost de cînd țărîmul ;

cine umblă cu șoalda aluia îi merge bine; iar cine umblă cu crucea, vai de el, săracul. Zicătoarea asta este a necuratului, dar vedem că se împlinește. — Noapte bună, d-lor, și țineți minte vorbile bietului Iacov ca ale lui Stan Pășitul.

F i n e